

ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ԿԱԶԱՆՍԿԻ

**ԳՅՈՒՂԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ
ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ**

ՊԵՏԼԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՅՈՒՆԸ. ՅԵՐԵՎԱՆ—1928

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is faint and illegible due to fading and the texture of the paper.

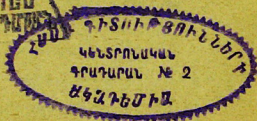
ՍԱՆԿԱՎԱՐԺԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ԿԱԶԱՆՍԿԻ

372 / 3

20139
A I / 4554
4-

ԳՅՈՒՂԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ
ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԱԾԽԱՏԱՆՔԸ



№ 689

Գրառեպիս № 552 (բ)

Տիրութ 4000

Պետերասի առաջին տպարան վարդապետութ

ԳՅՈՒՂԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ

Դպրոցի հասարակական աշխատանքի հարցը դարձել է որվա ամենակարևոր խնդիրներից մեկը, վորի մասին շատ է խոսվում ու գրվում: Այդ հարցը մշտապես դրվում է գավառական և նահանգական համագումարներում լուսավորության աշխատակիցների կողմից և վորակավորման հանձնաժողովների կողմից մշակվում է: Այսպիսով, մեր մասսայական դպրոցն աշխատանքի հասարակացումը որակարգի մեջ է դրել և այդ ուղղությամբ վորոշ փորձ ունի: Բայց դժբախտությունն այն է, վոր շարքային դպրոցի աշխատավորը սովոր չէ դեռևս մամուլի միջոցով մասնակից դարձնելու ուրիշներին իր փորձառությանը, իր ձեռք բերած հաջողություններին. նա լուում է: Ահա թե ինչու գյուղի շարքային դպրոցի պայմաններում հասարակական աշխատանքի վերաբերյալ աղքատիկ գրականություն ունենք մենք: Մինչդեռ նման գրականության կարիքը շատ մեծ է: Դպրոցի հասարակական աշխատանքի ծավալման փորձերը, վորոնց տված արդյունք-

ների մասին հաճախ գրվում է մեր մանկավարժական հանդեսներում, չեղակետ ունեն մեծ մասամբ կոմմուն. դպրոցները կամ փորձնական-ցուցադրական դպրոցները. դպրոցներ, վորոնք թե նյութականի և թե աշխատակիցների վորակի տեսակետից ավելի բարեհաջող պայմաններում են գտնվում:

Լուսավորության համագումարներում լավում և հաճախ, վոր մասսայական դպրոցների փորձնական հիմնարկութունները գործնական լինելուց դեռ շատ հեռու չեն. շարքային դպրոցների ուժերից վեր և աջնպիսի աշխատանքներ կատարելը, ինչպես, որինակ՝ կամուրջների կառուցումն ու վերանորոգումը, ելեկտրիֆիկացիան, հողային աշխատանքները, աշգիւների ու կոոպերատիվների կազմակերպումը և այլն: Մասսայական ուսուցիչը ձգտում է հասարակական աշխատանքի աջնպիսի ձևեր գտնելու, վոր շարքային մասսայական դպրոցը կարողանա հաղթահարել, վորոնց միջոցով դպրոցը կարողանա ձուլվել պուղական կյանքին և նրա անհրաժեշտ բաղադրիչ մասնիկը դառնալ: Պ. Գիտ. խորհրդի ծրագրերը, վոր արդեն հաստատուն արմատ են տվել դպրոցներում, համառորեն պահանջում են հասարակական աշխատանք: Շրջապատի իրականութունը բարեխղճսրեն դիտող ուսուցիչը տեսնում է, վոր

գլուղն աճում ե, ընդարձակվում, վոր գլուղը չի հաշտվում աճն ժառանգության հետ, վոր նա ստացել ե պապերից ու նախահայրերից: Գլուղի տընտեսական աճումն ընթանում ե նրա քաղաքական աճմանը զուգընթաց:

Խորհրդալին և հասարակական ստորին ապարատը միշտ չի կարողանում հոգալ աճն կարիքներն ու խնդիրները, վոր առաջադրում ե գլուղն իր տնտեսական ու քաղաքական աճման ընթացքում: Այդ ապարատը չերբեմն անպատրաստ ե լինում աշխատանքը ծավալելու և սխտեմատիկ ձևով վարելու համար: Միանգամայն հասկանալի չե, վոր կոնկրետ պայմանները հաշվի առնող, իր անելիքներն ու իր դիրքը խորհրդալին շինարարության մեջ ըմբռնող դպրոցը չի կարող մեկուսանալ և հնարավոր չափով չմասնակցել աճն խնդիրների լուծմանը, վոր իր ուժերից վեր չեն: Դիտելով դպրոցական աշխատանքը՝ վորոշակի կարելի չե ասել, վոր դպրոցը վոչ միայն հասարակական աշխատանքի խնդիրն ե դրել իր որակարգում, այլև վարում ե այդ աշխատանքը: Ուսուցիչը հասկանում ե իր դերը և իր առաջ դրված խնդիրները գլուղում, գիտակցում ե իր դիրքի ամբողջ պատասխանատվությունը, բայց միևնույն ժամանակ նա իր աշխատանքի համար արժանացություն և ղեկավարություն ե փնտռում:

Անհրաժեշտ է թե մեկը և թե մյուսը տալնրան։
Շատ բաներում դպրոցը դեռ մոլորվում է։ Կան
դպրոցներ, վորոնք միանգամից, իրենց ուժերից
վեր միջանի աշխատանք են վերցնում կատարե-
լու, հաճախ աշխատանքը միակողմանի չեն կա-
տարում, հասարակական աշխատանքը կատարում
են վորպես արտադպրոցական աշխատանք, սուանց
անմիջականորեն այդ աշխատանքը Պետ. Գիտ.
Խորհրդի ուսումունքի, ծրագրերի հետ կապելու։

Յեթե խորհրդային դպրոցն իր ամբողջ աշ-
խատանքով պետք է սերտ կերպով կապվի իրեն
շրջապատող իրականության հետ, չեթե դպրոցը
պետք է համարվի գյուղական որգանիզմի մի
մասնիկը, ինչպես մեքենայի անհրաժեշտ մի
պտուտակը, առանց վորի անհնարին է այդ մե-
քենայի ճիշտ աշխատանքը, ապա ուրեմն այդ
նշանակում է, վոր դպրոցը պետք է հաշվի առնի
ավյալ շրջանի ուսումնասիրության բոլոր ավյալ-
ները։

Հաճախ կարելի չե տեսնել, վոր դպրոցն աշ-
խատելով Պետ. Գիտ. Խորհրդի ծրագրով՝ շատ
հարուստ նյութեր է հավաքում, վորն ոգտագործ-
վում է միայն աշակերտներին մի շարք տեխնի-
կական հմտություններ ձեռք բերելու հաղորդա-
կից անելու համար, որինակ՝ դիագրամմաներ ու
գրաֆիկներ նկարելու, հավաքած թվերի հիման

վրա լուծելու աչս կամ աչս խնդիրը, բայց չի
ողտազործվում աչս բանի համար, վոր ամենա-
գլխավորն է, աչս է՝ չեզրակացությունների, վոր
չեղակետ ունենալով կարելի չեր ազդել դիտած
չերեութեների վրա, տալով նրանց աչս ուղղու-
թյունը, վոր մենք ենք ցանկանում:

Այսպիսով, հասարակական աշխատանքի հիմ-
քը շրջանի տեղական բնորոշ հատկությունների
ողտազործումը պիտի լինի:

Ուստի, այդ աշխատանքը կատարելու հա-
մար, դժվար է նախորոք մտածված միջոցներ
առաջարկել: Դպրոցը պետք է իր աշխատանքը
ծավալի աչսպիսի մակարդակի վրա և աչսպիսի
ձևերով, վորոնք ամենից առաջ տվյալ շրջանի հա-
մար չենթադրելի անհրաժեշտությունից բղխեն
և այդ շրջանի ուժերին համապատասխանեն: Աչս
դպրոցը, վոր հաջող կատարում է իր հասարա-
կական աշխատանքը, մի կողմից՝ գյուղական
բնակչության աչքում չերևում է վորպես վորոշ
արժեք, մյուս կողմից, վոր ավելի կարևոր է, այդ-
պիսի դպրոցը սովորեցնում է չերեխաներին մաս-
նակցել գյուղական հասարակացության, նրանց
մեջ հավաքական աշխատանքի ունակություններ
և ակտիվություն է զարգացնում, աշակցում է,
վոր նրանք նոր կյանքի կառուցողները դառնան,
վորոնք, անկասկած, իրենց ծնողներից ավելի առա-

Ջադեմ լինելով՝ կարող են ապագայում բարձրացնել գյուղական տնտեսութունը և ռացիոնալիզացիայի յենթարկել վողջ կենցաղը: Յեթե դպրոցական հասարակական աշխատանքն իր վորոշ նպատակն ունի, չեթե նա բոլոր աշխատանքերով ձուլվի գյուղական հասարակութան, կոմյունիստիկական, պիոներական կազմակերպությունների և գյուղական բնակչության հետ, աշխատելով վերջիններին գործնականորեն հետաքրքրել կատարվող աշխատանքով, այդ աշխատանքի մեջ քաշել, այդ դեպքում խորհրդային դպրոցի ժամանակակից շինարարության մեջ դա նպատակների ու խնդիրների լավագույն ժողովրդականացում կլինի:

Նայելով հասարակական աշխատանքները վարելու գործնականին՝ կարող ենք, անտարակույս, պնդել, վոր այդ աշխատանքը մեծ մասամբ խաչաբեղիտ, այլապես ու քառասլին ե և առանց վորոշ ծրագրի չե կատարվում: Դպրոցը վոչ ահա՛ քան համառորեն գնում ե մի նախագծված ճանապարհով, հաստատուն կերպով վորոշ արդյունքների հասնելով, վորքան «ցրվում» ե, տարածվում, միաժամանակ ձեռք զարկում տարբեր աշխատանքների, սպառելով իր առանց ահա ել սահմանափակ ուժերը: Այստեղից անմիջականորեն բղխում ե վորևե դրական արդյունքի բացակայությունը:

Շրջանի կարիքները հսկայական են: Մասնա-
յական դպրոցի աշխատակիցը, մասնավորապես լե-
րիտասարդը, իրեն հատուկ եներգիացով, անմի-
ջապես ուժեղ թափով գործի չեն անցնում՝ դպրոցը
դեպի հասարակական աշխատանքներ քաշելով ու
գերազնահասելով թե իր ուժերը, թե որջեկտիվ
հնարավորութունները: Սրանից պետք է վեր-
ցնել միայն աշխատանքի թեկուզ փոքրիկ, մի ան-
շան մաս, վորից դպրոցը, ինչպես մի կոլլեկտիվ,
վորոշ չափով կստանա աշխատանքի մեջ հմուտ-
թյուն ձեռք բերելու կարողություն, արդյունք-
ներ ստանալիս կգիտակցեն նրա ամբողջ դժվարու-
թյունը և, վոր գլխավորն է, աստիճանաբար կձուլ-
վի հասարակացություն մեջ և կդառնա նրա ան-
հրաժեշտ մի մասնիկը:

Վորքան դպրոցն իր հասարակական աշխա-
տանքով դուրս է գալիս վորպես կոլլեկտիվ, վոր-
պես ամբողջական (самодовлеющая) որդանիզմ,
աջնչափ անհրաժեշտ է, վոր այդ աշխատանքն ստա-
ցական, միայն արտաքուստ դպրոցական հիմնա-
կան աշխատանքներին կապված չլինի: Դա չպետք
է լինի «արտադպրոցական», ազատ ժամանակի,
դրան մասնակցող չերեխաների ցանկության և
հոժարակամության աշխատանք: Նա պետք է ան-
միջականորեն բղխի Պետ. Գիտ. Խորհրդի ծրա-
գրերից, պետք է դպրոցի ուսման աշխատանքների

հետ սերտորեն միավորված լինի, և միայն այս դեպքում աճն ունակությունները, գիտելիքները և կարողությունները, վոր տալիս ե դպրոցը, չեղեխաները կամրապնդեն, կամրապնդեն գործնականորեն և վոչ թե խոսքով, վերացականորեն:

Հասարակաճնորեն ոգտակար ի՛նչ աշխատանք կարող ե կատարել մասսայական դպրոցը գյուղում:

Ջանանք պատասխանել այս հարցին պարպապես մի շարք խնդիրներով, վորոնց իրագործումը լիովին մատչելի չե շարքալին դպրոցների ուժերին:

ԳՅՈՒՂԻ ԱՆՈՒՆԸ ՎԵՐՏԱՌՈՂ ՏԱԽՏԱԿՆԵՐ

Գյուղից-գյուղ անցնող ճամպորդների մեջ կան շատերը, վորոնք անձանոթ լինելով այդ գյուղերին՝ ստիպված են լինում գյուղից-գյուղ հարց ու փորձ անելով զնալ, ոգտագործելով հին ասացվածքը՝ «Մարդ հարցնելով Բաղդադ կհասնի»: Պատահում ե, վոր անցորդը չի հասկանում ցույց տված ուղղությունը կամ այդ ուղղությունն իրեն պարզ չեն հասկացնում, իսկ աշխատաանքի ժամերին մարդ ել չի լինում, վոր հարցնես, թե ուր գնաս, և ճամպորդը ժամերով թափառում ե, առանց աճն համոզման, թե իր բռնած ուղղությունը ճիշտ ե: Դպրոցը կարող ե և պետք ե ոգնության հասնի

ճամպորդին, վոր նա ավելորդ ժամանակ և ուժ
չվատնի: Նա կարող ե իր վրա վերցնել սյուներ
տնկելու գործի նախաձեռնությունը, վորոնց ամ-
րացված տախտակների վրա վերտառություններ
լինեն, վորոնք գլուղից-գլուղ տանող ճանապարհի
ուղղությունը նշեն: Որ.

Աբարուն Եանող հանապարհի՝ 3 վերս
(3 կիլոմետր):

Գլուղի սկզբին ու վերջին կարելի չե գլուղի
անվան վերտառությունը դնել.—

Բազմյառնի գլուղ.
Տնեստություն՝ 27

Բնական ե, վոր դպրոցն այս աշխատանքը կա-
տարելով՝ պետք ե դրանով ձեռք բերի նաև կրթա-
կան մատերիալ, վորի ելությունը պետք ե լինի
գլուղից-գլուղ տանող տարածության չափումը և
տվյալ գլուղի տնտեսությունների քանակը: Աշ-
նանը կամ զարնանը այն խմբի չերեխաները, վոր
հանձն ե առնում այդ աշխատանքը կատարել,
վերցնում են 25 սաժ. (50 մետր) չափի թուկ, մի-
քանի ցից, թուղթ ու մատիտ և մեկնում են գլու-
ղերը հեռավորությունը բանուկ ճանապարհներով
չափելու: (Թուկը հեշտությամբ կարելի չե փոխա-
րինել կանեփի թելով, վորի կծիկն արժե 25 կոպ.):

Գլուղերի միջև չեղած տարածութեան չափումը կարող ե ոգտակար լինել և մեր հիմնարկութիւններէց միքանիսին: Որինակ՝ գավլուսբաժինը, դպրոցական ցանց կազմելիս, չափազանց շահագրգռված ե ավելի ճիշտ տվյալներ ունենալ հեռավորութիւնների մասին, քան ստանում ե տեղերէց: Գլուղերի միջև չեղած տարածութեան մոտավոր չափը հաճախ սխալների պատճառ ե դառնում. գավլուսբաժնի հարցումներին՝ յերկու միմյանց մոտիկ գտնվող գլուղերի կամ դպրոցների միջև հեռավորութեան մասին, հաճախ տալիս են իրար միանգամայն վոչ նման պատասխաններ, ասպէս վոր տարբերութիւնը հասնում ե 2—3 վերստի: Պարզ ե, վոր դպրոցների կողմից գլուղին սպասարկելու խնդրում մեծ դեր ե խաղում գլուղերի միջև չեղած հեռավորութեան հարցը:

Մեծ դժվարութիւնների հետ կապված չե ասդ տարածութիւնների չափումը, տվյալ գլուղի տնտեսութիւնների հաշվառումը. դպրոցականները կարող են տեղեկանալ ասդ մասին ստացած տվյալները գլուղիսորհրդի տվյալների հետ համեմատելով:

Ահապասիկ մի պարզ աշխատանք, վոր լիովին համապատասխանում ե յուրաքանչյուր դպրոցի ուժին. չեթե դպրոցն սպասարկում ե միքանի գլուղեր ունեցող շրջանի, նա կարող ե նուէն աշխատանքը կատարել ասդ շրջանի մասշտաբով:

ՊԱՅՔԱՐ ԽՄԵԼՈՒ ԶՈՒՐ ՎԵՐՑՆԵԼՈՒ ՏԵՂԵՐԸ ԿԵՂՏՈՏԵԼՈՒ ԴԵՄ

Մեր գլուղերի մեծ մասը ջրհորների ջրով և ոգտվում. հասարակական առողջապահության տեսակետից ռացիոնալ կերպով չի լինում այդ ոգտագործումը: Այսպիսով, գլուղում խմելու ջուրը մաքուր պահելու հարցն անհետաձգելի խնդիրներից մեկն է, քանի վոր ջրի կեղտոտվելուց են բազմաթիվ հիվանդություններ առաջանում: Ինչո՞վ կարող է ոգտակար լինել դպրոցը հասարակական այս կարևոր խնդրի լուծման գործում:

Դպրոցը պետք է իր վրա վերցնի խմելու ջրի հասարակության կողմից ոգտագործվող տեղերի պահպանությունը և հետևյալ աշխատանքները կատարի. մաքրի ջրամբարը կեղտոտություններից, ջուրը հոսելու համար ջրանցքներ փորի, ջրամբարի շուրջն ավազ ցանի և տախտակների վրա այսպիսի վերտառություններ անի.

Միայն մաքուր դուլյով ջուր հանեցե՛ք: Պահպանեցե՛ք ջուրը կեղտոտությու՛ններից: Կեղտոտ ջուրը սղբյուր է հիվանդությու՛նների:

և այլն:

Յեթե գլուղում պատի լրագիր է լույս տեսնում, դպրոցը կարող է հանդես գալ այստեղ ջուրը կեղտոտվելուց պահպանելու մասին հոգ-

վածներով, կարող է դիտողութուններ գլխի
խմելու ջուր վերցնելու տեղերի պահպանման
գործում յեղած անկանոնութիւնների մասին:

Բացի դրանից դպրոցը կարող է գյուղական
հավաքութիւններում հասարակական ոգտագործու-
թյան համար դուլի անհրաժեշտության հարցը
դնել՝ ապացուցելով, Վոր հասարակական ոգտա-
գործության համար փոքր ծախսով ձեռք բերած
դուլը կհատուցվի տասնյակ գյուղացիների ա-
ռողջության պահպանումով:

Այս աշխատանքի կատարումը նույնպես մեծ
աշխատանք էի պահանջի դպրոցի կողմից, և այդ
աշխատանքը հաջող կատարելու դեպքում բնակ-
չության աչքում դպրոցի վարկը կբարձրանա:

**ՊԱՅՔԱՐ ԳՅՈՒՂԻ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԴՐՈՒ-
ԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ**

Միանգամայն ավելորդ կլիներ ապացուցել,
վոր մեր գյուղերի մեծ մասը կեղտոտ է, վոր
գարնանն ու աշնանը մեր գյուղերով անհնար է
անցնել, վոր գյուղի բնակչութիւնը տարրական
հասկացողութիւն չունի հասարակական առող-
ջապահության պահանջների մասին և դրա հա-
մար ել չի աշխատում վերացնել գյուղի կեղտո-
տութիւնը: Միքանի դպրոց սկսել են արդեն
պալքարել հակաառողջապահական յերկուլթիների

դեմ և բավական հաջող կերպով, բայց այդ դեպ-
քանցների թիվը շատ քիչ է: Այնուամենայնիվ, ա-
նելու շատ բան կա:

Ի հարկե, դժվար է դպրոցի համար մենակ
պուլիս բերել այդ գործը, բայց այն ել բավական
է, վոր նա լինի առաջին սկսողը և իր ուժերի
համեմատ մասնակցի այն աշխատանքներին, վո-
րոնք կատարվում են գյուղի առողջապահական
դրությունը բարելավելու համար՝ իր կողմը գրա-
վելով գյուղի ակտիվ տարրերին, ազիտացիա
մղելով ընտանիքներում և գյուղական հավաքույթ-
ներում, ապացուցելով կեղտոտության դեմ պայ-
քարելու անհրաժեշտությունը:

Ի՞նչպես կարող է դպրոցը գործնական պայ-
քար սկսել գյուղի առողջապահական դրության
համար:

Դպրոցում համապատասխան նշույթ մշակե-
լով՝ աշակերտությունը շրջում է փողոցներն ու
բակերը, ցույց է տալիս դրանց առողջապահա-
կան դրությունը, բացատրում է կեղտոտության
պատճառները և դրանց համապատասխան ծրա-
գիր է մշակում, թե ինչ անհրաժեշտ աշխատանք
պիտի կատարեն, հաշիվ են կազմում, թե վոր-
քան ժամանակ և աշխատանք է պետք փողոցնե-
րը մաքրելու, ջրանցքներ փորելու, աղբը հավա-
քելու, հորերն ու փոսերը խճաքարով լցնելու և

ալին համար: Այս աշխատանքի մշակման արդյունքները կարելի չե գյուղական հավաքութիւններում գեկուլցի ձեւով դուրս բերել և գործնական միջոցներ առաջարկել:

Բայց միայն այսքանով չի կարելի բավարարվել: Այդ աշխատանքը կարող ե արձագանգ չգանել բնակչության մեջ, փորը կարող ե չաջակցել դպրոցին՝ նրա սկսած աշխատանքում: Այդ ժամանակ դպրոցը պետք ե ուղղակի սկսի գործով ազդել, այսինքն՝ պետք ե իր շուրջը հավաքի գյուղի չերիտասարդությանը՝ պիոներներին, կոմյերիտականներին, չեթե կան, և նրանց աջակցությամբ աշխատի՝ բնակչության մեջ շարունակելով համառ կերպով ագիտացիա մղել հակաառողջապահական չերեուլթիւնների դեմ պայքարելու համար:

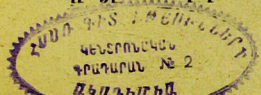
Յեթե դպրոցը հայտաբերի բավականաչափ կարողութիւն, մեթոդականութիւն, հաստատակամութիւն և կարողանա իր ուժերն ու հնարավորութիւնները ճշգրիտ կերպով հաշվի առնել, այդ դեպքում, վաղ թե ուշ, մեծերն իրենք կողնեն դպրոցին՝ գյուղի համար տարվող նրա հասարակական աշխատանքի մեջ: Անհրաժեշտ ե ավելացնել, փոր վերը մեր ցուլց տված մեթոդը միակը չե: Դպրոցն այս գործին կարող ե և ուրիշ կերպ մոտենալ: Կարեւորն այն ե, փոր դրպ-

1464
րոցը այս կամ այն ձևով ցույց տա ընակչությա-
նը հակաառողջապահական պայմանները, իր կող-
մը գրավի բոլոր նրանց, ով հասկանում է դպրո-
ցի առաջ դրված խնդիրները, ով գյուղական հա-
սարակության կողմն է, և, չեթե հարկ լինի,
ցույց տա որինակով, թե ինչ կարելի չե անել
չենց սրանով ել դպրոցը կարող կլինի գյուղի
վրա ազդող գործոններից մեկը հանդիսանալ:

Ահա թե ինչպես ենք պատկերացնում մենք
դպրոցի պաշարը գյուղի անմաքրության դեմ:
Բաց չե՞ վոր գյուղական խրճիթներն ել մաքուր
չեն, և բոլորին ել հաշմանի չե, վոր գյուղացին
ապրում է առողջապահական զգվելի պայմաննե-
րում, վոր նա հասկացողություն չունի անհա-
տական ու հասարակական առողջապահության
մասին: Այն ժամանակ միայն, չերը նա զալիս և
շրջանալին կամ գավառալին ամբուլատորիա, այն-
տեղ նա տեսնում է պաշտառ պլակատներ, ուր
նկարված է նրա ընտանեկան անբարեկեցությու-
նը, և վորոնք ագիտացիա չեն մղում մաքուր ուղի,
լուսի ու գյուղական խրճիթների մաքրության
համար. ով գիտե, գյուղացին առանց ուրիշի ու-
նության հասկանում է, արդյոք, իր տեսածը, թե՞
այդ գույնզգույն պլակատը նրան թվում է սոսկ
մի գեղեցիկ նկար միայն:

Դպրոցը մեծ դեր ունի կառավարյալ առող-

4554 20139



Ջապահուլթյան զաղափարը դժուղական ընտանեկան կենցաղում արմատացնելու համար: Մեր դպրոցների մեծամասնութիւնը համապատասխան կոմպլեքս անցնելու ժամանակ ծանոթացնում է յերեխաներին ընդհանուր և անհատական առողջապահութեան պահանջներին՝ սովորեցնելով նրանց ուշադրութիւն դարձնել մարմնի, հագուստի, ամանների և այլն մաքրութեան վրա:

Դպրոցի կողմից տված աչն ունակութիւնները, վորոնք անմիջականորեն բեկվում են յերեխայի գիտակցութեան մեջ, փոխադրվում են ընտանիքները և յերբեմն ամբողջ մի հեղաշրջում առաջ բերում, վորը և հաճախ դրական արդունքներ ե տալիս: Բայց այս դպրոցների հետ, վորոնք տանում են այս հսկայական աշխատանքը, կարելի չե պատահել և աջակիսի դպրոցների, ուր կոմպլեքսներն անցնում են «նստակցաց» ձևով, ուր յերեխաները, իբրև արդշունք այդ կոմպլեքսների, գործնական ունակութիւններ ձեռք չեն բերում, իրենց գիտելիքները չեն կապում առօրյա գործնական կյանքին:

Դպրոցը առաջին հերթին պետք է յերեխաներին առողջապահական ունակութիւններ տա՝ իր պատերի մեջ կազմակերպելով սանիտարական հանձնաժողովներ, ազդելով հենց յերեխաների իրենց փոխադարձ կոնտրոլով, առաջադրելով պա-

հանջներ՝ ձեռքերի, վզի, չերեսի մաքրության,
հեռակելով, վոր այդ ասպարիզում աշխատանքը
տարվի ուսման բոլոր տարիներում և շարունակ-
վի ամբողջ տարին և վոչ թե միայն կոմպրեքսի
հետ կապված:

ՀՐՇԵՋ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ՊՐՈՊԱԳԱՆԳԱ

Հրդեհը գյուղի պատուհասն է: Յեղել են
դեպքեր, չերը գյուղերն ամբողջովին այրվել են:
Շինարարության գործի ռացիոնալ տեխնիկայի
պահանջների համեմատ մեր գյուղը դեռևս շուտ
չի վերաշինվի: Հրդեհը հսկայական վնասներ է
հասցնում, իսկ հաճախ ել ամբողջովին քայքա-
յում է գյուղերի տնտեսութունը:

Դպրոցը պետք է ոգնության հասնի գյուղին
հրդեհից նախազգուշացնելու գործում, վոչ միայն
բացատրութուններով, այլ մի շարք գործնական
միջոցներով, դարձյալ կապելով իր այդ աշխա-
տանքը Պետական Գիտական Խորհրդի ծրագրերի
և ուսմունքի հետ:

Ամենից առաջ՝ դպրոցը հետազոտելով կա-
րող է պարզել տարիների ընթացքում առաջ չե-
կած հրդեհների և այրված շինութունների թիվը
և նրանց գլխավոր պատճառները, շինութուն-
ների կուտակումը, ծառատունկի բացակայու-
թյունը, ցախի կուտները, ջրամբարի բացակա-

յութիւններ և այլն... Բայցի զրանից, դպրոցը կա-
րող ե պարզել, թե գլուղացիների վնր մասը և
վնր չափով ե ապահովագրում իր կալքը, անա-
սուններն ու շինութիւնները: Ամբողջ ալս նշու-
թը դպրոցը պետք ե մշակի, դշուրըմբունելի դիա-
գրամմաներով արտահայտի, իսկ ուսուցիչը պիտի
հոգ տանի, վոր տեղեկութիւններ ձեռք բերի
ապահովագրութեան պայմանների և նրա վճար-
ները մուծելու մասին: Ալս տեղեկութիւնների
հիման վրա յերեխաները կարող են հաշվի առնել
ապահովագրութեան ձեռնտվութիւնը և գլու-
ղական հավաքուլթներում, ծնողների վրա ազդե-
լով, ապացուցեն գլուղի ապահովագրութեան ան-
հրաժեշտութիւնը մի կողմից, և, մշուս կողմից,
հրդեհից զերծ մնալու համար, տեղի պայմաննե-
րին համապատասխան կազմակերպութիւնների
անհրաժեշտութիւնը՝ սկսած ծինելուցները մաք-
րելուց մինչև ամբողջ հասարակութեան հրշեջ
մեքենա ձեռք բերելն ու կամավոր հրշեջների ըն-
կերութիւն կազմակերպելը: Իսկ դպրոցը ինքը,
պիոներների, կոմսերիտմիութեան ե յերիտասարդ-
ների ակտիվ մասի հետ, կարող ե գլուղում ծա-
ռեր տնկել, իբրև հրդեհի դեմ կռվելու միջոց, և
տներն ազատել ցախից:

Ալս աշխատանքն ամեն մի դպրոց կարող ե
տանել, քանի վոր «գլուղ» խորագրով կոմպլեքսն

անյնելիս չի կարելի տքստիսդ անել գլուղի հրդեհները: Իսկ կոմպլեքսները միայն այն ժամանակ կենսական նշանակութուն կունենան, յերբ նրանք կենսական կոնկրետ մատերիալով կծավավեն:

ԴՊՐՈՑԻ ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ

Վոր մեր գուղն անգրագետ ու խավար ե, վոր նա կարիք ունի մի շարք պարզաբանությունների ու տեղեկությունների այն հարցերի վերաբերմամբ, վորոնք գլուղը կապում են արտաքին աշխարհի հետ, վոր նա կարիք ունի գործնականորեն կատարելու առորչա մանր գործերը՝ սկսած ծրարի վրա հասցեներ գրելուց մինչև հիմնարկություններում գործի թղթեր ներկայացնելը, վոչվոք այդ մասին չի կասկածում, և մեր գլուղի իրականությունից մի շարք փաստեր գալիս են մեզ նույնը համոզելու:

Մինչև հիմա չեղ գլուղում ուսուցիչը ներկայանում ե միակ կուլտուրական ուժը. բնակչութունը գիտե այդ բանը և նրա մոտ ե գնում իր կարիքների համար, նրանից ե խորհուրդներ հարցնում ու բացատրություններ ստանում: Ուսուցչի բնակարանը շատ անգամ բոլոր հարցերի համար մի տեսակ տեղեկատու բյուրո չե դառնում: Դպրոցի աշխատակցի աչսպիսի կապը բնակ-

չուժիցան հետ պետք է վաղջուներ, իհարկե, բայց միևնույն ժամանակ ցանկալի չե, վոր դպրոցն իբրև ամբողջական կոլեկտիվ, իր յերևտասարդ ուժերով, վորոնք վաղ թե ուշ կյանք պետք է դուրս գան իրենց ինքնուրույն աշխատանքով, մասնակցութիւն ցույց տան այդ տեղեկատու աշխատանքներին, վորպեսզի այդ աշխատանքի միջոցով մի կողմից՝ յերեխաներն իրենք վորոշ փորձառութիւն ու տեղեկութիւններ ձեռք բերեն, իսկ մյուս կողմից՝ դպրոցը այստեղ ել հանդես գա բնակչութեան աչքում իբրև գլուղի կարևոր, անհրաժեշտ բաղադրիչ մասը:

Միքանի դպրոց արդեն սկսել են տեղեկատու աշխատանք կատարել իրենց աշակերտութեան միջոցով. անհրաժեշտ է նրանց փորձն ընդորինակել, խորացնել և ընդարձակել: Այս ասպարիզում դպրոցը վորոշ անելիքներ ունի:

Յերբ յերեխաները տեսնում են, վոր իրենց ընտանիքներում դժվարութիւններ են առաջանում գլուղխորհրդի, շրջանի կամ գավառի հիմնարկութիւնների հետ պաշտոնական փոխհարաբերութիւնների ժամանակ, այդ դեպքում նրանք իրենց ծնողներին կարող են ցույց տալ դպրոցը, վորտեղից նրանք համապատասխան ցուցմունքներ կստանան: (Իսկ ուսուցիչն, իհարկե, նախորդ պետք է հայտնի յերեխաներին, վոր դպրոցը

կարող ե իր վրա վերցնել տեղեկատու աշխատանքով բնակչության սպասարկումը, վոր չերեխաները կարող են դիմել դպրոցին ա՛յն բոլոր հարցերով, վորոնք չեն կարող լուծվել ընտանիքի ուժերով, անգրագիտության, անկարողության կամ անգիտության պատճառով, վոր այդ հարցերն ուսուցչի ոգնությամբ չերեխաներն իրենք կմշակեն)։

Դպրոցի աշխատանքի այդ ճյուղին իբրև որինակ կարելի չե մատնանշել բազմաթիվ դիմումներ՝ հողալին, տուրքերի, դատական գործերի, բանվորական ուժի պայմանագիր կնքելը և այլն, չհաշվելով զանազան հիմնարկություններում ավելի պարզ դիմումներ գրելը։

Պրակտիկան ցույց ե տալիս, վոր այս ասպարիզում, շատ քիչ բացառությամբ, դպրոցը չերեխաներին համարյա թե հմտություններ չի ընձեռում։ Առաջին աստիճանի դպրոցի աշակերտները և նույնիսկ չերկրորդ աստիճանի դրսւրոցից մանկավարժական տեխնիկումի ցածր դասընթացներ ընդունվողները չեն տիրապետում պաշտոնական գրություններ գրելու տեխնիկային։

Հաճախ ուսուցիչն ասում ե, վոր ձեական գիտելիքները չեն կարող պարփակվել կոմպլեքսի մեջ, և կարգալու, գրելու, հաշվելու հմտություն ձեռք բերելու համար առանձին ժամեր են

հատկացվում. լենթադրենք այդպես ե. միթե չի
կարելի տալ այդ ձևական հմտությունը գյուղա-
կան իրականության կենդանի նյութերով: Յեւ
ինչո՞ւ գրքից արտագրելու և բնության զանա-
զան նկարագրությունների հետ միաժամանակ
չմտցնենք աջնալիսի պրոպա, ինչպիսին և ծրար-
ների վրա հասցեներ, պաշմանադերը ու զիմում-
ները դրելը, ամեն անգամ այդ բոլորը կապելով
գյուղական առանձին անտեսությունների կարիք-
ների ու պահանջների հետ, մի բան, վորը և՛ հնա-
րավոր ե, և՛ անհրաժեշտ:

Գյուղի հրատապ հարցերից մեկն ել հանդի-
սանում ե տուրքերի հարցը. բավական ե վոր
գյուղացու հետ խոսես տուրքերի մասին (իսկ
դրսից յեկողի հետ նրանք հենց իրենք խոսք
կբանան), և անսպառ կդառնա այդ թեման: Մի
գյուղացուց շատ են հարկ վերցրել, մյուսից՝
քիչ, այստեղ ավելի անասուն են հաշվել, մի այլ
տեղ՝ անարդար կերպով են տուրքից ազատել
և այլն. և հարցերի, կասկածների ու սխալների
մի ամբողջ շարք ե առաջանում գյուղացիների
մեջ միմիայն նրա համար, վոր նրանք չգիտեն
հարկային հաշվի տեխնիկան: Այս խնդրումն ել
դպրոցը կարող ե ոգտակար լինել գյուղին, իսկ
ուսուցիչն, աշխատանքի ժամերին ստուգելով
գյուղհարկի հարկաթերթիկները, կազատեր իրեն՝

տեղական կյանքից վերցրած նշույթերի հիման վրա խնդիրներ՝ կողմերու ավելորդ դժվարություններից:

ԳՊՐՈՑԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ԱՍՊԱՐԻՉՈՒՄ

Մեր գյուղում գյուղատնտեսությունը չի կանգնած իր կոչման բարձրության վրա: Ճիշտ է, վոր գյուղացու կողմից նկատվում է ձգտում՝ իր գյուղատնտեսության ձևերը բարելավելու, բայց նրան պակասում է գիտություն, գործին տեղյակ, հմուտ անձանց ցուցմունքներ և, բացի դրանից՝ նրան պակասում է իր տնտեսությունը բարեփոխված միջոցներով զարգացնելու փորձառություն: Թվում է մեզ, վոր իր ուժերով դպրոցը կարող եր վորոշ չափով, գյուղատնտեսության միջանի ճյուղերում, զարգացնել աշխատանքը՝ տնտեսության ռացիոնալացման ասպարիզում, զարգացնել գործնականորեն՝ նպատակ դնելով հատկապես փորձը, ցույցը, վորն ավելի համոզիչ կլինի գյուղացիության համար, կողմի նրան բարեփոխություններ կատարելու և խոշոր արդյունքների համենելու. իսկ չերեխաները, գործնականում տանելով այդ աշխատանքը, ձեռք կբերեն վորոշ փորձառություններ, ձևեր, վորոնցով անպայմանորեն նրանք կողավեն իրենց ապագա ինքնուրույն կյանքում:

Կյուլպատնասութեան ասպարիզում դպրոցի աշխատանքը մեծ մասամբ տարվում է դպրոցական բանջարանոցի շուրջը, վորտեղ կատարված աշխատանքը, վոր գործնականորեն կիրարկվում է բոլոր բանջարանոցային հողամասեր ունեցող դպրոցներում, համապատասխան եֆֆեկտ չի առաջացնում մի շատ պարզ պատճառով: Բանջարանոցի բույսերը խնամելիս չերեխաներն զբաղված են լինում իրենց ծնողների տնտեսութեամբ, իսկ ուսուցիչը չերբեմն ինքն է թողնում դպրոցը ամառվա ամիսներին, և այդպիսով դպրոցը, մնալով առանց աշխատող ձեռքի և առանց ղեկավարութեան, ամայանում է, ուստի և չի կարողանում կատարել իր առջև դրված խնդիրը: Սրանից է բղխում և այն բացասական վերաբերմունքը, վոր միջանի դպրոցների աշխատակիցներ ցույց են տալիս բանջարանոցային հողամասերի նկատմամբ: Դպրոցների աշխատակիցների շրջանային կոնֆերենցիաներում հաճախ լսվում է, վոր բանջարանոցային հողամասերի աշխատանքի արդյունքներն իրենց ամբողջութեամբ մի բան են ցույց տալիս, թե՝ «ինչպես չպետք է աշխատել բանջարանոցում», իսկ մոտից անցնող գյուղացիները ծիծաղում են, ասելով՝ «անուշն էլ դեռ կուլտուրական տնտեսութեան է»: Մեզ թվում է, վոր բանջարանոցի շուրջը դպրոցի աշխատան-

քը պետք է վորոշ չափով ձևափոխվի: Բանջարանոցային աշխատանքը պետք է ավելի լուրջ դրվի, քան դրվում է դպրոցների մեծ մասի կողմից, վորոնց կարծիքով բավական է միայն յերեխաներին վաղ հիմնարկութունից մաքուր ու դուրս բերես, նրանց գրքից ու նամակներից կտրես, դասարանի սովորական պարապմունքներից հեռացնես, ուրիշ վոչինչ, պրծավ-դնաց:

Ինկատի ունենալով այն հանգամանքը, վոր բանջարանոցային աշխատանքի յեռուն ժամանակ յերեխաներն զբաղված են լինում իրենց անսության աշխատանքներով, մենք կարծում ենք, վոր դպրոցի աշխատանքը բանջարանոցի շուրջը պետք է կենտրոնացած լինի գլխավորապես բանջարանոցի հիմքը դնելու վրա, այսինքն՝ բույսեր տնկելու և նախնական խնամք տանելու վրա, և այս աշխատանքի ամբողջ ծանրության կենտրոնը պետք է ընկած լինի յերեխաների անհատական աշխատանքի վրա, գուգահեռ դպրոցում տարվող աշխատանքի հետ, բայց ավելի փոքր մասշտաբով, փոքր բանջարանոցներում, ուր յերեխաները, մշակելով այս կամ այն նյութը, համապատասխան արդյունքներ են ստանում: Այսպիսով, դպրոցական բանջարանոցը դառնում է մի միջոց՝ յերեխաներին բույսերի աճեցման համար անհրաժեշտ նախնական հմտություններն ու հատ-

կացողութեանները տալու: Ամառաձին արձակուրդի սկզբից դպրոցի բանջարանոցում չերեխաներն ագատվում են այդ աշխատանքներին մասնակցելուց, և այդ նույն աշխատանքը փոխադրվում և միայն իրենց տան բանջարանոցները:

Բայց դրանից չպետք է չեզրակացնել, փոր դպրոցը չպետք է ունենա իր դպրոցական բանջարանոցը: Ընդհակառակը, շատ ցանկալի բան է դպրոցական բանջարանոց ունենալը, և չեթե ուսուցիչը մշտապես ապրում է դպրոցում, անկասկած, նա կարող է գլուղական չերեխաներից ստեղծել այն ամուր միջուկը, այն կորիզը, փորը հետաքրքրվում է բանջարանոցալին աշխատանքներով, շարունակ հսկում է դպրոցում տնկված բույսերին, խնամում է և պարապմունքների սկզբին հասցնում փորոշ արդյունքների: Յեթե մենք մատնանշեցինք, թե բանջարանոցի աշխատանքի ծանրութեան կենտրոնը պետք է փոխադրել իրենց տնտեսութեան մեջ, այդ պարզապես նրա համար է, փոր ընակչութեանն ու չերեխաներն զգան, հասկանան դպրոցական հողամասի տված ոգուտները և այն դեպքում, չերբ բանջարանոցն ամառը մնում է անուց ուսուցչի ղեկավարութեան, կամ չերբ այս կամ այն նկատառումով չի հաջողվում չերեխաների խմբակներ կազմակերպել, փորոշ կարողանալին իրենց վրա վերցնել դպրո-

ցին կից հողամասի ամառալին աշխատանքները:
Ի՞նչ ե չերեխաների աշխատանքը դպրոցա-
կան բանջարանոցում, վորոշակի տասած:

Ամենից առաջ՝ դպրոցին կից հողամասում
առանձնացնում են մի մակարդակ, վորի մեծու-
թյունը պիտի համապատասխանի դպրոցի ուժե-
րին: Այդ մակարդակը բաժանվում ե չերեք հա-
վասար մասերի, չերեք դաշտի: Այսպիսով՝ դպրոցն
իր բանջարանոցային անտեսության մեջ չեռադաշ-
տյան ցանքսաշրջանառություն ե մտցնում: Առա-
ջին մասը հատկացվում ե կաղամբի, չերկրորդը՝
վարունգի, իսկ չերրորդը՝ արմատապտուղների:
Պարարտացվում ե միաջն առաջին հողամասը:
Հետագայում այդ ցանած հողամասերում բան-
ջարանոցային կուտուրաների ճշգրիտ հաշորդա-
կանություն ե հետևում, աչսինքն՝ կաղամբը փո-
խարինվում ե արմատապտուղներով, վարունգը՝
կաղամբով ե արմատապտուղները՝ վարունգով:
Սկզբում պարարտացնում են դարձյալ կաղամբի
հողամասը ե աչն: Բաժանված հողամասերում
անց են կացնում գծեր, վորոնք ցուլց են տալիս
ածունների ուղղությունն ու չափը:

Յերեխաներն ուսուցչի ղեկավարությամբ
փորում են ածունները, պատրաստում են, սեր-
մեր են ցանում ու վերամակում, վորոգում են
ե աչն: Տունիկերը դպրոցն ինքը կարող ե պատ-

բասաւել: Յանկալի կլինեն, յեթե աշակերտության ցուլց տրվեր տունկերի շիթիւ անելու միջոցը, վոր բավական պարզ ե: Դրա համար անհրաժեշտ ե կադամբի հողամասում զատել մի փոքրիկ տարածութիւն, ուր պետք ե տեղափոխել տունկերը, հենց վոր 3—4 տերեւ բացվի՝ վաղորոք պոկելով տունկերի կոթերը: Հողի մեջ տնկված բույսերն աւափոտվա ցրտից պաշտպանելու համար անհրաժեշտ ե դիշերը պահպանել ծղոտի ծածկոցով:

Մեր այս ցուլց տված աշխատանքը կատարելով՝ յերեխաները հմտութիւն ձեռք կբերեն՝ ճիշտ կերպով վարելու բանջարանոցային տնտեսութիւնը: Սբան զուգընթաց, ինչպես մենք արդեն ասացինք, յերեխաներն այդ աշխատանքը կատարում են ավելի փոքր մասշտաբով, իրենց ծնողների բանջարանոցներում, ուր, մեծերի հետ համաձայնվելով, առանձնացնում են փոքրիկ ածուների շարան, ուր և աշակերտութիւնը մշակում ե դպրոցից ստացած խնդիրները: Այս խնդիրները նախորոք դրվում են դպրոցի կողմից.—յերեխաների մի մասը պետք ե աշխատի աճեցնել կադամբը, մյուսները վարունգի վրա պետք ե աշխատեն, յերրորդ մասն՝ արմատական պտուղների վրա և այլն, ուսուցչի կողմից անհրաժեշտ ղեկավարող ցուցմունքներ ու համապատասխան գրականութիւն ստանալով: Ամբողջ ամառվա ընթաց-

բում չեք խառնելը հսկում են իրենց բանջարա-
նոցներին, մաքեր են փոխանակում միմյանց հետ
իրենց ստացած արդյունքների մասին, իսկ ան-
հրաժեշտ դեպքում գիմում են ուսուցչին՝ խոր-
հուրդներ հարցնելու:

Աշնանալին պարապմունքների սկզբին չեք-
խառնել մոտ կուտակվում է հսկայական քանա-
կությամբ նշութ, վորը մեծ հաջողությամբ կա-
րող է ոգտադործվել դպրոցական աշխատանքնե-
րի համար: Դպրոցը, իհարկե, կարող է և պետք
է ինքը կազմակերպի դպրոցական ցուցահանդես,
կամ պետք է մասնակցի շրջանալին ցուցահան-
դեսներին՝ ցուցադրելով իր աշխատանքներն ու
նվաճումները: Ցանկալի է դպրոցական ցուցա-
հանդեսների կազմակերպութունը կապել «Բերքի
տոնի» հետ՝ գրավելով գյուղի, շրջանի ակտիվ
բնակչութունը՝ մասնակցելու այդ տոնակատա-
րության: Այս ուղղությամբ դպրոցը կապ հաս-
տատելով կոմյերիտմիության, պիոներական կազ-
մակերպությունների և գյուղի կուլտուրական
ուժերի հետ՝ կարող է մեծ աշխատանք կատա-
րել, վոր գնահատելի է նրանով, վոր մի կողմից
նա իր կողմը կգրավի գյուղի ուշադրությունն ու
համակրանքը, իսկ մյուս կողմից չեքևան կրերի
գյուղի նվաճումների արդյունքներն ամբողջու-
թյամբ ու չեքխառնելին հասարակական կազմա-

կերպությաններէ զործում փարձատաթյուն կրն-
նեոխ:

Ի՞նչ կարող ե ցուցադրել դպրոցը «Բերքի
որվա» հետ կապ ունեցող այդ ցուցահանդեսին,
բանի վոր նա այդ ցուցահանդեսը կազմակեր-
պում ե ինքնուրուշն կերպով՝ իր աշխատանքի
ընթացքում:

Պարզ ե, իհարկե, վոր ցուցադրումներէ ըն-
տրությունը պետք ե բղխի տեղի հնարավորու-
թյուններէց, բայց ե աճապա անհրաժեշտ ե, վոր
այդ ցուցահանդեսները միակողմանի չլինեն, որի-
նակ՝ բանջարանոցալին, կամ այդ ցուցահանդես-
ներին չպետք ե տալ միայն նեղ դպրոցական
բնուիթ, չպետք ե չերևան բերել դպրոցի աշխա-
տանքը միայն բանջարանոցալին տնտեսության
մեջ: Վերջինս անբավարար կլինի միայն դպրոցի
աշխատանքը չերևան բերելու բանջարանոցալին
տնտեսության բնագավառում: Իրերը գնահատվում
են համեմատությամբ: Դրա համար ել ցուցա-
հանդեսներում չերեխաների միջոցով պետք ե
գրավել ամբողջ գտողը, ամբողջ դպրոցական շր-
ջանը, իսկ չեթե հնարավորություն լինի՝ պետք
ե գրավել ե խորհրդալին տնտեսությունը կամ
վորեւե գտողական կուլտուրական տնտեսություն
մեկ ուրիշ շրջանից, չեթե այդպիսի տնտեսու-
թյուն չկա դպրոցական շրջանում: Յուցահան-

դեմներում պետք է չերևան բերել դպրոցի տնտեսութան թե նվաճումները և թե նրանց անհաջողությունները: Բացի դրանից, ցուցահանդեսները պետք է լրացվեն հասկանալի վերտառություններով, վորոնք պիտի բացատրեն, թե ինչպիսի պայմաններում և վորտեղ են ձեռք բերված համապատասխան արդյունքներ: Ինչպես մենք ասացինք, ցուցահանդեսներում պետք է չերևան բերել վոչ միայն բանջարանոցալին տնտեսութունը, այլև հողագործութունը, այգեգործութունը, արոտաբուծութունը և անասնաբուծութունը. վերջինս, իհարկե, պետք է չերևան բերվի առավելապես սարքավորման տեսակետից, այլ կերպ՝ ցուցահանդեսը շատ մեծածավալ դուրս կգա:

Անասնաբուծության վերաբերմամբ դպրոցը կարող է ցուցադրել այն մոդելները, վոր նա շինում է սնալին կենդանիների մասին համապատասխան թեմաներ անցնելու ժամանակ, որին նաև՝ թռչուններին կեր տալու փոքրիկ տաշա և այլն, համեմատելով այդ բոլորը սարքավորման մոդելների հետ, վորոնք գործնականում կիրառվում են գյուղական տնտեսության մեջ: Ցուցահանդեսներում պետք է ցուցադրվին և դիագրամային նյութեր, վորոնք մշակված են դպրոցի կողմից՝ նրա կոմպլեքսային պարապմունքների շրջանում և

վարը պիտի բնութագրի, որինակի համար, սույն
 գլուղի հողաշինարարութիւնը՝ համեմատելով այդ
 շրջանի առաջնակարգ տեղի հետ, — աշխատութե-
 թիւնը, մեղվաբուծութիւնը, մարգագետնաբու-
 ծութիւնը, անասնաբուծութիւնը, անասունների,
 շէնքերի ու կահույքի ապահովագրութիւնը, գլու-
 ղը կենդանի ու անկենդան կահույքով ապահո-
 վագրելը, գլուղի համար հանրամատչելի գլուղա-
 տնտեսական գրականութիւն և այլն... Մեզ թվում
 է, վոր այս տեսակետից գլուղական իրականու-
 թիւնն աչքան հարուստ է, վոր ցուցադրման
 իրերի պակասութիւն լինել չի կարող, իրեր, վո-
 րոնք աչքան մեծ արժեք ունեն գլուղի համար,
 վորոնք նրա արտացոլումն են և վորոնք առաջ
 են քաշում մեր գլուղացիութիւնը՝ բարելավելով
 նրա տնտեսութեան ձեւերը և հավասարեցնելով
 շրջանի արտակարգ կուլտուրական տնտեսութեան
 հետ: Այս հարցում կարեւորն է՝ մոտենալ գլու-
 ղացուն, վստահ լինել նրա համակրանքին դեպի այս
 խոշոր հասարակական գործը, պրոպագանդ մղել
 աշակերտութեան միջոցով՝ հավաքուլթներում, ա-
 պացուցելով, թե վորքան անհրաժեշտ է մտքեր
 փոխանակել իրենց տնտեսութեան արդունքների
 մասին, վորքան էլ վերջիններս աննշան թվան:

Դառնալով դպրոցի աննուղղակի աշխատանք-
 ներին գլուղատնտեսութեան ասպարիզում, վոր

նա կատարում ե իր դպրոցական հողամասում,
կարող ենք ասել, վոր չեթե չերեխաները վորոշ
հետաքրքրութուն ցուցաբերեն բանջարանոցային
տնտեսութեան մեջ, դպրոցը կարող ե շրջակա
բնակչութեանը ուսալ ոգնութուն ևս ցուցց տալ:
Որինակի համար՝ գլուղը չերբեք ինքը չի պատրաս-
տում իր բանջարանոցներում կաղամբի, ճակնդեղի
և գոնգեղի (брюква) տունկեր. այս դեպքում
դպրոցն ոգտվում ե, չեթե գլուղը մոտիկ ե, դա-
վառային քաղաքից, իսկ լավագուցն դեպքում՝
գլուղական արդշունաբերական բանջարանոցային
տնտեսութունների ծառայութեամբ: Ինչո՞ւ դպրո-
ցը, բարեհաջող պաշմաններում, ոգնութեան չգա-
գլուղին՝ ավելի եժան գնով աչդ տունկերը մա-
տակարարելու: Տունկերի տեղափոխութեան աշ-
խատանքն ամբողջովին մատչելի չե դպրոցին. չե-
րեխաներն աշնանը կարող են պատրաստել ածու-
ները, վաղ գարնանը նորից փորել, ցանել՝ ընտ-
րելով լավացրած սերմերը, վորոնք պիտանի չեն
տեղի պաշմաններին: Ռուսաստանի կենտրոնական
գոտում մաչիսի վերջերին սովորաբար արդեն
տունկերը տեղափոխում են, այն ժամանակ, չերբ
դեռ դպրոցը շարունակում ե իր պարապմունք-
ները: Այսպիսով, տունկերը տեղափոխելու պրո-
ցեսսը, սկսած դեռ նախապատրաստական աշխա-
տանքներից մինչև իրենց աշխատանքի իրացումը,

կատարվում ե յերեխաների աչքի առջև: Աշխատանքն ամբողջովին ավարտ լինելու բնույթ ե կրում, դպրոցի համապատասխան ջանքերի արդյունքներն ակնհայտ են դառնում, դպրոցն ոգնում ե գյուղին, նա մոտ ե կանգնում գյուղացուն, վորի աչքում բարձրանում ե գպրոցի արժեքը, և արգեն վստահությամբ կարող ենք ասել, վոր նման դպրոցը գյուղացիների կողմից իրեն անհրաժեշտ աջակցություն միշտ կգտնի:

Գյուղում պտղաբուծությունը բավարար չափով չի զարգացած, չնայած վոր բավական պարզ գործ ե: Դպրոցը կարող ե և այս գործում ոգնության գալ գյուղին, մի կողմից՝ յերեխաներին պտղատու բույսերի մշակման հմտություն ընձեռելով և մյուս կողմից՝ նրանց կուլտուրան գյուղական տնտեսության մեջ տարածելով: Այս նպատակով դպրոցն իր հողամասում կազմակերպում ե պտղաբեր թփերի բազմացման գործը, որինակ՝ հաղարճի, փշալից հաղարճի, վորոնք հեշտությամբ են պատվաստվում և կտրվում մեկ կամ յերկու տարվա ճյուղերից, և մորենու, վորը բազմացվում ե արմատի պատվաստումով: Այդպիսով, իր հողամասում միջանի տեսակ թփեր ստանալով, դպրոցը հետագայում նրանց կուլտուրան տարածում ե գյուղացիների մեջ: Պետք ե յենթադրել, վոր հենց վոր դպրոցը համապատասխան եֆֆեկտ

ստանա, գլուղացիներն, աչդ բանն իմանալով,
իրենք կշտապեն դպրոց գալ՝ անհրաժեշտ ցուց-
մունքներ կամ ոգնութիւն ստանալու համար:

Մեր համառոտակի նշած աշխատանքը դպրո-
ցական հողամասում, հասկանալի չէ, վոր նշում
է աշխատանքի միայն միջանի որինակելի ուղե-
նիշ գլուղատնտեսութեան ասպարիզում, բայց
չեթե դպրոցը կարողանար իրագործել և այն փոք-
րիկ աշխատանքը, ինչ վոր մենք նշեցինք, կամ
տեղական պաշտաններից բղիտղ մեկ ուրիշ աշ-
խատանք՝ նուէն մասշտաբով, աչդ արդեն դպրոցի
կողմից մեծ նվաճում կլինեւ և գլուղական հա-
սարակութեան մեջ իր պատվաւոր տեղը կբռնեւ:

ՊԱՏԻ ԼՐԱԳԻՐԸ ԴՊՐՈՑՈՒՄ

Մեր դպրոցների համարյա մեծամասնութիւն-
նը պատի լրագիր և հրատարակում: Յեթե քննենք
պատի լրագիրը, կարող ենք համոզվել, վոր նա
գլուղի հասարակութեան մեջ չի բռնում այն տե-
ղը, վոր ամենայն իրավամբ պետք եր տալ նրան:
Նա առաջժմ մի միջոց և միայն՝ չերեխաներին
գրելու վորոշ ունակութիւն տալու, աչդ թերթի
միջոցով դպրոցի, իրենց՝ չերեխաների կշանքը
քննադատելու համար. այսպիսով, պատի լրագի-
րը պարփակվում է դպրոցական պատերի մեջ և
միայն դպրոցին և պատկանում:

Զօխաւելով իրականում ա՛յն դրական ոգււորը, վոր տալիս ե պատի լրագիրը՝ մենք յենթադրում ենք, վոր լրագիրը գոլողում կարող ե ավելի մեծ դեր կատարել, քան կատարում ե ներկայումս: Այն բոլոր դեպքերում, յերբ դպրոցը գոլողում միակ կուլտուրական կենտրոնն ե ներկայանում (իսկ այդպիսի դպրոցներ հազվադեպ չեն), դպրոցի վրա յե բարդվում գոլողական մասսայի վրա կուլտուրայե ազդելը, նրան դաստիարակելը, գոլողի բացասական յերևութների դեմ պաշտօնելը. դպրոցն ե, վոր պիտի քաջալերի ա՛յն բոլոր դրական յերևութները, վոր կարող են և պետք ե որինակ ծառայեն մշտններին:

Բայց վոչ միայն այս դեպքում, այլ նաև բոլոր դեպքերում պատի լրագրի բովանդակութիւնը միայն դպրոցի և յերեխաների կյանքով չպետք ե սահմանափակվի: Պատի լրագրի եջերում պետք ե շոշափվեն գոլողական կյանքի խնդիրները և, ընդհանրապես, գոլողական հասարակայնութեան հարցերը:

Վոչվոք չի կասկածում, վոր միայն դպրոցի ուժերով այստեղ շատ բան անել չի կարելի. այս աշխատանքին պետք ե կանչել գոլողի բոլոր ակտիվ տարրերը և առաջին հերթին՝ գոլողական յերիտասարդութիւնը: Այնտեղ, ուր գոլութիւն ունի կոմյերիտմիութիւն և պիոներական կազ-

մակերպութիւն, նրանց հետ միասին պետք է սերտ կապ հաստատովի պատի թերթ կազմակերպելու և այդ թերթին մասնակցելու համար: Անհրաժեշտ է աջակես անել, վոր բոլորը, վորքան ակտիւ վոր կա գտուղում, համախմբվեն դպրոցի շուրջը, վոր դպրոցը դառնա աչն բնական կենտրոնը, վոր պիտի ազդի գտուղական մասսայի վրա, վոր գտուղացիութիւնը սովորի նաչել դպրոցին վորպես մի կազմակերպութիւն, վորը կանգնած է գտուղի կողմը, գտուղական հասարակութիւն շահերի կողմը: Այս ասպարիգում լրագիրն առաջնակարգ դեր պետք է խաղա:

Մեր մատնանշած խնդիրն իրագործելու համար անհրաժեշտ է կազմակերպել պատի թերթի հասարակական ընթերցում: Այսպես, որինակ, պատրաստելով դպրոցի թերթի հերթական համարը, տոն որերին դպրոցը հրավիրում է գտուղի ամբողջ բնակչութիւնը թերթի ընթերցմանը: Ցանկալի չե, վոր այդ ընթերցումից առաջ տեղի ունենա փոքրիկ զեկուց՝ գտուղացիներին հետաքրքրող թեմաների շուրջը, իսկ ընթերցումից հետո՝ զեղարվեստական բաժին՝ արտասանութիւն, չերգեցողութիւն և բեմադրութիւն:

Թերթի ընթերցման համար դպրոցը պետք է համապատասխան կերպով նախապատրաստովի, այսինքն՝ այս կամ այն հոգւածը, բանաստեղ-

ծուլթյունը կարդալու համար չերեխաներ ընտրի, իսկ ուսուցիչը պետք է նախորոք չերեխաներին ցուցմունքներ տա, թե ինչպես պետք է կարդալ: Կարդալուց հետո անհրաժեշտ է թերթը դպրոցի շենքում կախել խոես ընդհանուրի:

Դպրոցական կուլեկտիվը թերթի հրատարակման խնդրում պետք է հայտնաբերի հնարավոր չափով մեծ հմտութուն՝ թերթի թե արտաքինի և թե բովանդակության հարցում: Պետք է աշխատել, վոր գրությունները լինեն ընթեռնելի, ցանկալի յե տպագրական տառերով, հոդվածները խոշոր վերնագրերով ու դիտողություններով: Թերթում տեղ պետք է ունենան և պաշտառ գույներով ներկված նկարներ, վորոնք կապ ունենան գրվածի բովանդակության հետ: Իսկ ինչ վերաբերում է բովանդակությանը, աչդ խնդրում շատ դժվար է վորևե կոնկրետ ցուցմունք տալ աչն պատճառով, վոր թերթն իր բովանդակությամբ պետք է արտահայտի տեղի շահերը, որվա կարևոր հարցերը, գյուղին հարազատ վոգին և աչն բոլորը, ինչ վոր հավասարապես հարազատ է և՛ մեծերին, և՛ փոքրերին: Տեղական աչս նյութերին գուգընթաց, անշուշտ, պետք է տեղ տալ նաև ամբողջ ԽՍՀՄ-ում և, ընդհանրապես, աշխարհում ընթացիկ ժամանակի ընթացքում կատարվող առանձնապես կարևոր անցքերի մասին

համառոտ տեղեկություններէ: Այդ տեղեկությունները պետք է ամփոփել թերթերի տվյալների վրա հիմնված: Թերթում անհրաժեշտ է տեղավորել այս կամ այն լողունգը, մանավանդ՝ յետե հրատարակությունը կապ ունի հեղափոխական, դպրոցական կամ այլ տոների հետ:

Կարող ես պատահել, վոր դպրոցական թերթին միանգամից չհաջողվի գյուղի ուշադրության կենտրոնը դառնալ, իրեն համապատասխան տեղը գրավել: այս դեպքում դպրոցը չպետք է հուսահատվի և դադարեցնի իր աշխատանքը, այլ, ընդհակառակը, նա պիտի շարունակի՝ գրավելով այդ աշխատանքի մեջ նախ՝ գյուղի ավելի պիտի ուժեղը, իսկ ապա՝ մնացած մասսան: Այստեղ ուսուցիչն ավելի քան խորհելու բան ունի: Գյուղական համարակալնության համար մղվող պայքարը մի դժվար ու չերկարատև պայքար է, բայց և այնպես ավելի արժեք ունեցող արդյունքների կհասնի:

ԴՊՐՈՑԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ ԽՐՃԻԹ-ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆՈՒՄ

Գյուղական խրճիթ-ընթերցարանը, վորի շուրջը պետք է կազմակերպվի գյուղացիության գիտակից, ավելի առաջադեմ մասը՝ նպատակ ունենալով՝ կուլտուրական շինարարության ընթաց-

քում ավելի հաջողութեամբ առաջ գնալու և միջոցներ ձեռք առնելու, վորպեսզի կուտուր-կըրթական կազմակերպութիւններ ստեղծվեն, — այս խնդրում խրճիթ-ընթերցարանը շատ պակասութիւններ ունի: Վերջիններիս պատճառները բազմազան են, բայց գլխավորն ահա ե, վոր խրճիթ-վարը, ժամանակի և ուժերի պակասութեան պատճառով, չի կարողանում գյուղական մասսայի բոլոր պահանջները բավարարել: Մենք յենթադրում ենք, վոր դպրոցը կարող ե ոգնել խրճիթ-ընթերցարանին՝ լուծելու թե մի շարք կազմակերպչական-տեխնիկական խնդիրներ, և թե կարող ե զարգացնել կուտուր-կըրթական աշխատանքները: Հենց սրանով ել դպրոցը մի կողմից դուրս կգար կուտուր-կըրթական աշխատանքների ընդարձակ ասպարեզ, իսկ մյուս կողմից՝ յերեխաները խրճիթ-ընթերցարանների աշխատանքների միջոցով փորձառութեան ձեռք կբերեն կուլեկտիվ աշխատանքի մեջ, կխորանան գրքի ու լրագրի աշխատանքի մեջ, իսկ հետագա իրենց ինքնուրույն կյանքում կվարժվեն դիմել խրճիթ-ընթերցարանին գյուղական կյանքի հիմնդրոտ հարցերի լուծման համար:

Թե ինչ ե կոնկրետ կերպով դպրոցի աշխատանքը խրճիթ-ընթերցարանների շուրջը, կաշխատենք նախագծել գոնե փոքր չափով դպրոցին

մատչելի ու համապատասխան աշխատանքները՝
յեւակետ ունենալով խրճիթ-ընթերցարանի իրա-
կան կարիքները:

ԼՐԱԳԻՐ ԿԱՐԵԼԸ

Յուրաքանչյուր խրճիթ-ընթերցարանի հա-
մար լրագիր կարելը մի անհրաժեշտ, տեխնիկա-
կան աշխատանք է: Այդ աշխատանքը հաջողու-
թյամբ կարող են կատարել դպրոցի ցածր խմբի
աշակերտները՝ խրճիթվարի ղեկավարութեամբ:

Այս կամ ահն խումբը, վոր իր վրա կվերցնի
խրճիթ-ընթերցարանից հանձնարարված այս աշ-
խատանքի կատարումը, իր միջից կարող է 2—3
հոգուց հերթապահութուն նշանակել՝ հարմարե-
ցնելով թերթն ստանալու որվա հետ:

Յենթադրենք, թե խրճիթ-ընթերցարանը լրա-
գրերն ստանում է շաբաթը յերկու անգամ. թեր-
թը կարդալուց յերեք որ հետո յերեխաները վո-
րոշված դասատաներով կարում են թերթերը՝ ըստ
անունների, ժամանակագրական կարգով և ժողո-
վում պահելու համար: Հետագայում այս թերթե-
րը հանդես են գալիս վորպես տեղեկատու նյու-
թեր և տրվում են առանձին պահանջով:

Մեր մատնանշած այս աշխատանքը կատա-
րելով՝ յերեխաները խրճիթվարին ազատում են
տեխնիկական մանր աշխատանքներից, այսպիսով

նրան հնարավորութիւն տալով ոգտագործելու իր
ուժերն ավելի բարդ աշխատանքների վրա, և
միևնույն ժամանակ, իրենք խնամքով կվարվեն
թերթի հետ:

ԳՐԹԵՐԻ ՑԱՆԿ ԿԱԶՄԵԼԸ

Խրճիթ-ընթերցարանում գտնված գրականու-
թյան և կահույքի մասին տեղեկութիւններ տա-
լու համար անհրաժեշտ ե ցանկ կազմել. ցանկը
պետք ե ունենա չերկու որինակ (վորտեղ աչդ
հնարավոր ե, քանի վոր գլուղական խրճիթ-ըն-
թերցարանները սովորաբար քիչ քանակությամբ
գրքեր են ունենում), վորոնցից մեկը պահվում
ե խրճիթվարի մոտ, իսկ մյուսը ծառայում ե
խրճիթ-ընթերցարան ալցելողներին տեղեկու-
թիւններ տալու և նրանից ինքնուրույն կերպով
ոգտվելու համար: Յանկի ալս որինակը պետք ե
կամ պատից կախված լինի, կամ դրված սեղանի
վրա:

Խրճիթ-ընթերցարանում գտնված գրքերի
ցանկ կազմելը նույնպես կարելի չե հանձնել
դպրոցի չերեխաներին՝ խրճիթվարի ղեկավարու-
թյամբ: Յերեխաներն ել կլրացնեն աչդ ցանկը՝
խրճիթ-ընթերցարանի ամեն մի նոր գրականու-
թիւն ստանալիս: Յանկը պետք ե բաժանված
լինի մասերի՝ ըստ խրճիթում ընդունված սխառեմի:

Յերեխաների աչն խմբակը, վաւ իր վրա չե
վերցնում գրքերի ցանկ կազմելը, կարող ե խըր-
ճիթ-ընթերցարանի համար հասկանալի դիագրամ-
մա նկարել՝ «Խնչպիսի գրքեր ունի խրճիթ-ընթեր-
ցարանը», ներկայացնելով աշտեղ գրքերի քա-
նակը, ըստ բաժինների, կամ սյունակների ձևով,
կամ գրքերի ձևով: Ցանկալի չե խրճիթ-ընթեր-
ցարանի ինվենտարիզացիայի աշխատանքը խորա-
ցնել՝ հավաքելով նյութեր, վորոնք պիտի բնորո-
շեն, թե խրճիթ-ընթերցարանը կազմակերպման
որից քանի գրքով ե լրացվել, աչդ ամբողջ հա-
վաքած նյութը գրաֆիկայի ձևով արտահայտելով:

Յերբեմն խրճիթ-ընթերցարանում նկատվում
ե գրքերի տեղափոխություն, առժամանակ ող-
տագործելու նպատակով: Ցանկալի չե աչս դեպ-
քում ես հաշվառման չենթարկել բոլոր գրքերը,
խրճիթ-ընթերցարանում գոյություն ունեցող գրք-
քերի մի տեսակ ալ գրացուցակ կազմելու ձևով:
Հետագայում, խրճիթ-ընթերցարանի հաշվետվու-
թյան ժամանակ, աչդ նյութը կարող ե պիտանի
լինել:

ԳՐՔԵՐԻ ՈԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ՀԱՇՎԱՌՈՒՄԸ

Թե ինչպիսի գիրք ե դուր գալիս գնողին,
թե ավելի շատ ինչ տեսակ գրքերի պահանջ ե
զգում գնողը, ինչպիսի խնդիրներ են հետաքրքր-

լինւմ գլուղին, — հետաքրքիր և կենսական նշանա-
կութիւն ունեցող աշխատանք եւ այս, վորի ար-
գլունքները հնարավորութիւն կտան խրճիթ-ըն-
թերցարանին իսկապէս բավարարելու բնակչու-
թյան կուտուրական պահանջները, իսկ մշուս
կողմից՝ այս աշխատանքով շահագրգռված են մեր
հրատարակութիւնները, վորոնք «գեղջկական»
գնահատութիւնն են սպասում:

Բարձր խմբակների չերեխաները, խրճիթ-ըն-
թերցարաններում համապատասխան հերթապա-
հութիւն պահպանելով, կարող են տանել այդ
աշխատանքը խրճիթվարի ղեկավարութեամբ, նշա-
նակելով այս կամ այն գրքի պահանջը, գրելով
գլուղացիների գնահատականները գրքերի մասին
և գրի առնելով այն գրականութիւն պահանջը,
վորը չի գտնվում խրճիթ-ընթերցարանում:

Նշութերի կուտակումից հետո դպրոցը կա-
րող եւ այդ նշութերը մշակել, իսկ սրանից ստա-
ցած արդշունքների մասին կարող եւ մտքերի փո-
խանակութիւն անել հրատարակչութիւնների
կամ (Համառուսաստանի Գլխադղուսվարին կից,
նահանգական, շրջանալին) ինքնակրթութիւն ոգ-
նող հանձնաժողովի հետ:

Այսպիսի կապը դպրոցի համար միայն պի-
տանի կարող եւ լինել:

Գլուղացիների կարծիքները (գրքերի մասին)

հաղորդելու ժամանակ անհրաժեշտ ե մասնանշել,
թե վոր ընթերցողին ենք ինկատի առնում, գրա-
դեա, թե՞ կիսագրագետ, ինքնուրո՞ւն անտեսա-
տեր ե, թե՞ դեռահաս ե, աղքատ ե, թե՞ հարուստ
և այլն:

Բայց քիչ ե, իհարկե, չեթե դպրոցը միայն
հաղորդեր իր գիտողութունները. անհրաժեշտ ե,
վոր գյուղական մասսան ինքը մասնակցի այդ
գրքերի ցուցակագրման՝ անմիջականորեն կամ
խրճիթ-ընթերցարանի միջոցով: Այս նպատակով
դպրոցը կարող ե խրճիթ-ընթերցարանի համար
մի շարք պլակատներ պատրաստել, կոչ անելով
գյուղացիներին կապ հաստատելու հետևյալ կեր-
պով, որինակ՝

Գիրքը կարդալուց հետո չմոռանա՛ւ նրա մա-
սին քո դիտողութիւնները տալ խրճիթվարին:

Գրեցե՛ք գրքերի սասին գնահատականներ:

և այլն: Այդպիսի կապի իրական արդշտնքները
շուտով չերևան կգան:

ՊԱՅՔԱՐ ԳՐՔԵՐԸ «ՅՈՒՐԱՑՆԵԼՈՒ» ԴԵՄ

Մեր խրճիթ-ընթերցարաններում գրքերի
այսպէս ասած «յուրացումը», նրանց ժամանա-

կին շվերադարձնելը, կամ բոլորովին կորցնելը սովորական յերևույթ ե, վորը յերբեմն հասնում ե անթուլլատրելի չափերի: Անհրաժեշտ ե այս չարիքի դեմ պայքարել, քանի վոր գրքերի «յուրացումը» զրկում ե խրճիթ-ընթերցարանին, վոր առանց այն ել աղքատ ե գրականությամբ, գիրքը ռացիոնալ կերպով ոգտագործելու հնարավորությունից՝ գյուղին գրքեր հաշթաշթելու գործում:

Խրճիթվարի համար մենակ շատ դժվար ե գլուխ հանել «յուրացրած» գրքերը դուրս հանելու գործում: Խրճիթ-ընթերցարանին այս դեպքում կարող ե ոգնության գալ դպրոցը: Յերեխաները կարող են ուսուցչի դեկավարությամբ և խրճիթվարի առաջարկով հետևյալ պլակատները գրել.

Գիրքը վերջացնելուց հետո, վերադարձո՛ւ
առանց ուշացնելու:

Վերցրած գիրքը խնամքով պահիր, հիշի՛ր,
վոր նրա համար պատասխանատու յես:

Գիրքը ուշացնելով ուրիշին գրկում ես այդ
գիրքը կտրդալու հնարավորությունից:

և այլն:

Յերեխաները խրճիթվարից գրքերի «յու-
րացման» վերաբերյալ նյութերը հավաքելով՝ կա-
րող են իրենց ուսուցչի գեկավարությամբ մշա-
կել, դիտարանմաներ նկարել և գեկուցել խրճիթ-
ընթերցարանի խորհրդին:

Բացի այս նախադպրոցական միջոցներից,
դպրոցը կարող ե և աշխատանք կատարել այդ
«յուրացրած» գրքերը հավաքելու գործում, չեթե,
իհարկե, վերջնականապես կորած չեն այդ գրքերը:

Յերեխաներն այս նպատակով գյուղերի մեջ
բաժանվելով, չեթե խրճիթ-ընթերցարանների շըր-
ջանում կան «յուրացրած» գրքեր, այդ գրքերի
ցանկը հետներն են վերցնում, այցելում են գըր-
քերը չվերադարձնող անձնավորություններին և
անմիջապես իրենք են հանձնում գրքերը խրճիթ-
վարին կամ հաստատում են գրքերի կորուստը:

Նման աշխատանքը ժամանակ առ ժամանակ
կարելի չե կըլնել, իսկ բնակչությունը, վորն
ոգտվում ե խրճիթ-ընթերցարանի գրքերով, այս
հիշեցնելով՝ կվարժվի գրքերը ճշտապահությամբ
վերադարձնելուն:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ ԼՐԱԳՐԻ ՎՐԱ

Լրագրի աշխատանքը խրճիթ-ընթերցարանում
սկսոք ե կենտրոնական տեղ բռնի, բացյ, ինկատի
ունենալով, վոր այդ աշխատանքը ժամանակի

ահադին կորուստ ե պատճառում, մասսայական խրճիթ-ընթերցարանում խրճիթվարի ծանրաբեռ-նության պատճառով, յերբեմն ել նրա անկարողության պատճառով, այս աշխատանքը միշտ չի տարվում: Իսկ այդ աշխատանքի անհրաժեշտությունը թելադրվում ե մի շարք նկատառումներով: Մի կողմից՝ լրագիրը միշտ կենդանի նյութեր ե տալիս, որվա նյութեր, վորոնց մեջ լրիվ կերպով չերևան գան գյուղի կյանքը, գործարանները, կուսակցությունը, կոմսոմոլը, գյուղատնտեսության և արդյունաբերության ասպարիզում ձեռք բերված նվաճումները, բոլորը, վոր պիտի բնութագրեն մեր Միության փոխհարաբերությունները միացած չերկրների հետ, լուսաբանելով խորհրդային շինարարության հերթական խնդիրները, իսկ մյուս կողմից՝ գյուղական բնակչության մեծամասնությունը լրագիր կարդալ չգիտե և վերջինս իր կյանքում կիրարկելի մի բան ու պահանջ չի դարձրել, լրագիրը գյուղում լիովին քաղաքացիական իրավունք չի ձեռք բերել (միջին թվով 13 տանն ընկնում ե 1 լրագիր:—Վ. Մ Մուստովի գեկուցումը Համկե (բ) 14-րդ համագումարում):

Անհրաժեշտ ե թերթն առաջ տանել գյուղում, ագիտացիա մղել թերթի համար և հետաքրքրել բնակչությունը լրագրով: Միանգամայն

բնական ե, վոր տղալիսի աշխատանքի կենտրոնը խրճիթ-ընթերցարանը պետք է լինի, իսկ աշակերտները, ոգնելով նրան թերթի աշխատանքի մեջ, մի շարք արժեքավոր ունակություններ ձեռք կրերեն, կսովորեն լրագրով ոգտվել և, անկասկած, իրենց սպառա կյանքում լրագրին իրեն համապատասխան տեղը կտան:

Բացի դրանից, թերթի հետ կապված աշխատանքը պարտադիր կերպով թելադրվում է Պետական Գիտական Խորհրդի ծրագրերի կողմից: Այսպես, Ուսուցման չորրորդ տարվա մեջ մտնում է «ՌՄՖԽՀ-ի և այլ չերկրների պետական տնտեսությունը», «Ռուսաստանի և այլ չերկրների պետական կազմը»: Ուսուցման չերրորդ տարվա մեջ — «Տեղական չերկրի տնտեսությունը», «Հասարակական հիմնարկներ»: Ուսուցման չերրորդ և չորրորդ տարիների այս տեսակի ծրագրային մատերիալը (վորը և ցույց է տվել փորձը) կարող է մեծ հաջողությամբ մշակվել, չեթե այդ աշխատանքի համար մեջ բերված լինի և լրագրային մատերիալ:

Կոնկրետ կերպով ինչպես է հասկացվում աշխատանքի հետագա կապը թերթի հետ և դրալրոցի աշխատանքը խրճիթ-ընթերցարանում:

Աշխատանքի ավելի պարզ տեսակն այն կլինի, վոր դալրոցում չերեխաները կմշակեն լրագրային

նյութը ուսուցչի ղեկավարութիւնը և ախ, վոր հետագայում պուրացիներին կծանոթացնեն խոր-
ճիթ-ընթերցարանում մշակված աշխատանքի ար-
դյունքներին:

Այս նպատակով դպրոցը նույն լրագրից յեր-
կու որինակի չէ բաժանորդագրվում: Դպրոցը թեր-
թը ընտրում է տեղական պայմանների համեմատ:

Մեզ թվում է, վոր ամենից ավելի համա-
պատասխանը «Գյուղացիական Լրագիր» (Кресть-
янская газета) թերթն է*, վոր իր գրվածքով մատ-
չելի չէ գյուղացիներին, գնահատելի չէ բովան-
դակութիւնը և հարուստ է պատկերազարդու-
թիւնով, — առավելութիւններ, վորոնցից վոչ մեկը
թերթի աշխատանքում չի կարելի անտես առնել:
Յեթն դպրոցը դեռևս վորոշ չափով նյութական
հնարավորութիւն ունի, այդ դեպքում կարելի չէ
խորհուրդ տալ նրան, վոր տեղական լրագիր ել
ստանա, վորի նյութը, անկասկած, ավելի մոտ
կլինի դպրոցական շրջանին: Ընդհանրապես գոր-
ծի հաջողութիւնը կախված է լրագրի հաջող ըն-
տրութիւնից:

Հետագայում յերեխաները, մշակելով թերթի
նյութերը, քաղվածքներ են անում հոգվածներից,
նկարների, տեղեկութիւնների, տեղեկագրերի,

* Մեզնում դրան փոխարինում է «Մաճկալ»-ը:

լրագրի չերկար հոգւածները փոխարինում են համառոտ շարադրություններով և տվյալ թերթի հիման վրա գիագրամմաներ են կազմում և, այս բոլորը միասին վերցրած, վորոշ սխառեմով կազմնում են թղթի վրա, վորի ծավալը պետք է համապատասխանի հավաքած նյութերին:

Այն թուղթը, վորի վրա կազմնում են լրագրալին նյութերը, պետք է ունենա խոշոր վերնագրեր, որինակ՝ «Ի՞նչ են գրում թերթերում», և հնարավորության չափ պաշտօն գծագրված ու գունավորված՝ ուշադրություն գրավելու համար: Գրությունները պետք է լինեն ընթերցանելի, նյութերը պետք է պատկերազարդել քաղվածքներով կամ չերեխանների նկարներով, իսկ չեթե հնարավոր է՝ գիագրամմաներով, վորոնց ամենակարևոր տեղերը պետք է ընդգծել կարմիր կամ կապույտ մատիտով: Ցանկալի է, վոր ամբողջ նյութը խմբակցությունների բաժանվի, վորոնք նշանակվում են, նայած թերթի ընտրած որինակին. աչապես, որինակ՝ «Կյանքը արտասահմանում», «Անցքերը ԽՍՀՄ-ում», «Բարձրացրե՞ք գյուղատնտեսությունը» (գյուղատնտեսության վերաբերյալ խորհուրդներ), «Մեր գավառի կյանքից» և այլն: Բացի դրանից, անհրաժեշտ է աչդ թղթի վրա տեղ հատկացնել այս կամ այն լողունգին կամ գիմունքներին, թերթին բաժանորդագրվելու համար:

Իրրև արժեքավոր ձեռնարկ լրագրային գործում՝ հանձնարարում ենք Յարեգրադսկու «Լրագիրն իբրև քաղլուսաշխատանքի միջոց» գրվածքը, («Газета, как орудие политпросветработы». Изд. «Красная Новь»): Այսպիսով, լրագրային նյութը մշակելով, փոխադրվում է խրճիթ-ընթերցարան, վորտեղ աշակերտները կադմակերպում են հասարակական ընթերցում, վորին հաջորդում է ընթերցողի կողմից կադմակերպված ղրուլց. կարգալուց հետո այդ նյութը կախ է տրվում աչքի ընկնող տեղում:

Ցանկալի չե թերթի հետ կապ ունեցող ղրարոցի աշխատանքն ավելի խորացնել և չսահմանափակվել միայն քաղվածքներ կպցնելով, նրանց սխառեմի տակ դնելով ու պատկերազարդելով: Այսպես, որինակ՝ դարոցը կարող եր խրճիթ-ընթերցարանի համար մեր Միության աշխարհագրական քարտեզը կազմել, վորն արժեքավոր ձեռնարկ կլիներ ընթերցման ժամանակ: Կարելի չե պլակատների այս աշխատանքը ընդարձակել՝ թերթի հետ քաղաքական գործիչների և անցքերի արում կազմելով:

Այս մասին անհրաժեշտ ցուցմունքներ կարելի չե գտնել մեր մատնանշած Յարեգրադսկու ղրքում:

Այսպիսով, ընդարձակելով լրագրի գործը,

դպրոցը յերեխաներին ավելի ուժեղ կծանոթաց-
ներ կյանքին և նրանց ունակություններ կընձե-
ռեր քննադատելու անցքերը, քննադատելու և վեր-
ջիններիս գնահատականը տալու, իսկ մյուս կողմից
գլուղական բնակչությունն անընդհատ կտեսներ
յերեխաների աշխատանքը, վորը դպրոցի համար
անպայման նշանակութուն ունի, և նրանց աշ-
խատանքի ոգնությամբ ավելի հաջող կերպով ա-
ռաջ կերթար նոր շինարարության ճանապարհով,
մի ճանապարհ, վոր աչնքան կարևոր ու անհրա-
ժեշ է մեր գլուղի համար:

ԼՐԱԳՐԻ ՏԱՐԱԾՈՒՄԸ ԳՅՈՒՂՈՒՄ

Մեր կուլտուրական շինարարության կարե-
վորագուէն հարցերից մեկը պետք է լինի լրագրի
տարածումը գլուղում: Մեզ մոտ շատ քիչ տըն-
տեսություններ կան, վորտեղ լրագիրն առորչա
պահանջներից մեկը դարձած լիներ: Թերթին բա-
ժանորդագրվելու համար դպրոցը պետք է ամեն
միջոցներով, համառ կերպով ագիտացիա մղի:
Այս մեծ գործի մի մասն արդեն կատարված կա-
րելի չե համարել աչն աշխատանքով, վոր դպրո-
ցը տանում է լրագրի հանդես, քանի վոր յերե-
խաները, սովորելով կարդալ ու հասկանալ լրա-
գիրը, անկասկած, կվարժվեն հետագայում ել
աչդ սովորությունն իրենց ինքնուրուշն կյանքում

մտցնել: Բայց այս դեռ շատ թե քիչ հեռավոր
ապագայի հարց է: Դպրոցը պետք է ձգտի աճ
բանին, վոր յերեխաները հնարավոր չափով մեծ
հետաքրքրութուն տաժեն դեպի լրագրիւրը, վոր
նրանք իրենց հերթին այդ հետաքրքրութունը
փոխադրեն իրենց ընտանիքները, ապացուցեն ու
համոզեն իրենց ծնողներին թերթին բաժանոր-
դագրւելու անհրաժեշտութունը:

Դպրոցականները կարող են ավելին անել՝
կազմակերպւելով ու պրոպագանդա մղելով լրագրի
համար:

Այս նպատակով դպրոցի բարձր խմբերից
յերկուական-յերեքական հոգի կարող են ցրվել
դպրոցի շրջանի գյուղերը, վորպեսզի գյուղական
հավաքութներում ցույց տան լրագրին բաժա-
նորդագրւելու անհրաժեշտութունը՝ նախորոք ու-
սուցչից այդ խնդրի վերաբերյալ անհրաժեշտ ցուց-
մունքներ սաանալով, ունենալով իրենց հետ այդ
գյուղին հարմար լրագրերի անունների ցանկն ու
նրանց արժեքը: (Լավ կլինի, յեթե յերեխաների
այս աշխատանքի ժամանակ ներկա լինի և ինքը՝
ուսուցիչը):

Յեթե առաջին անգամից յերեխաներին չհա-
ջողվի ուսալ արդւունքների հասնել, այդ դեպքում
վոչ թե նրանք կիսատ պետք է թողնեն սկսած
աշխատանքը, այլ պետք է կրկնեն և վերջիվերջս.

տալացուցեն գլուղացուն, վոր վերջիվերջն թեր-
թին բաժանորդագրվելը ծխելու համար գնած
թղթից մի փոքր թանգ ե նստում:

Յերբ արդեն պատրաստի հող կլինի բաժա-
նորդագրվելու համար, անհրաժեշտ ե անմիջապես
անցնել այդ գործի կազմակերպմանը: Բաժանոր-
դագրման գործն իր վրա պետք ե վերցնի խըր-
ճիթ-ընթերցարանը: Բաժանորդագրվել ցանկա-
ցողների հասցեները կարելի չե հաշտնել մի բլանկի
վրա՝ փոխադրվող փողի հետ միասին: Լրագիրն
ստանալուն պես դպրոցը պետք ե աշխատի ան-
միջապես լրագիրը հասցնել բաժանորդներին՝ իրենց
տները: Անհրաժեշտ ե թերթը ստանալուց հետո
շատ շուտով տեղ հասցնել, հակառակ դեպքում
հետաքրքրութունը դեպի թերթը զգալի կերպով
կթուլանա, վորով դպրոցն ինքը կքանդի իր սկսած
գործը:

ԿԱՐՄԻՐ ԱՆԿՑՈՒՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԵԼԸ

Խրճիթ-ընթերցարանում կարմիր անկյուն
կազմակերպելն ամբողջովին կարելի չե հանձնա-
րարել աշակերտությանը՝ խրճիթվարի դեկավա-
րությամբ: Ինչպես հաշտնի չե, խրճիթ-ընթեր-
ցարանը միջոցներից զուրկ ե, այս պատճառով
եղ կարմիր անկյան աշխատանքը հնարավոր չի
լինի ընդարձակել: Դպրոցն ինքը կատարած կլինի

այդ աշխատանքը, չեթե տեղի նյութերի հիման վրա, համաձայն Իլլիչի տված պատվիրանների, ցույց տա բոլոր այն ձեռք բերած նվաճումները, վոր ունենք վերջին ժամանակներս, և չեթե կարողանա տանել այն ճանապարհով, վոր ամրացնում է մեր տնտեսութունը:

Այս խնդրի իրագործման ընթացքում դպրոցը, իհարկե, պետք է խուսափի կարմիր անկյունը վորմնանկարչությամբ կազմակերպելուց, չեթե այդ անկյունը ներկայանում է միայն Իլլիչի պատկերների, նրա հետ կապ ունեցող անցքերի, նրա կյանքի ու նրա աշխատանքի հետ կապ ունեցող հավաքածուների անկյուն: Ցանկալի չե, իհարկե, նկարներով ու քաղվածքներով ցույց տալ Վ. Իլլիչի ամբողջ ուղին, բայց այդ բոլորի հետ անհրաժեշտ է և ցույց տալ, թե ի՞նչ չափով եմք մեմք իրագործում նրա ուսմունքը կյանքում, և թե ի՞նչ է անհրաժեշտ անել սոցիալիստական շինարարության գործում, վորի սկիզբը դրել է Կարմիր Հոկտեմբերը:

Կաշխատենք որինականերով ցույց տալ, թե ի՞նչ նյութեր պետք է տեղավորել կարմիր անկյունում:

Կանգ չառնելով պատկերների ու զանազան քաղվածքների վրա, վորոնք քիչ թե շատ ընդհանուր են մեր բոլոր դպրոցների «անկյուններին»՝ կմատ-

նանշե՛ն, ա՛յն պլակատների անհրաժեշտութիւնը,
 վորոնք կապ ունեն իւրիշի այս կամ այն պատ-
 վերի հետ, միաժամանակ ցույց տալով նրանց
 աշխատանքը՝ համաձայն այդ պատկերներին. վեր-
 ցւոնք, որինակի համար, անգրագիտության լու-
 ծարքը. աչտեղ չերեխաները կարող են գրի առ-
 նել հետևյալ պլակատները. — «Անգրագետ չերկի-
 րը չի կարող բարձրացնել իր տնտեսութիւնը»,
 իսկ ներքև տեղավորել նույնը դիագրամմաներով,
 թե վորքան բնակչութիւն կա գլուղում, վորքանն
 են դրանցից գրագետ կամ անգրագետ, ինչպես
 ե կանանց ու տղամարդկանց գրագիտութիւնը,
 դպրոցական տարիք ունեցող ինչքան չերեխաներ
 կան, նրանցից քանիսն են դպրոց հաճախում,
 գլուղում քանի տնտեսութիւն կա, դրանցից քա-
 նիսն են թերթին բաժանորդագրված և այլն և
 այլն: Որինակի համար՝ «Կոոպերացիան միջոց ե
 տնտեսության ամրապնդման» պլակատը կարելի
 չե պատկերացնել դիագրամմաներով, վորոնք կը-
 բնորոշեն գլուղական տների կոոպերացիայի մեջ
 մասնեին ու կոոպերատիվի աշխատանքը, գլու-
 դական տնտեսութիւնների քանակը, գլուղատըն-
 տեսական սպառողական և արդշունաբերական
 կոոպերացիայի անդամների քանակը, քանի կոո-
 պերատիվ ե նախորոք կտավհատ, կանեփ, կաշի,
 հաճար, վարսակ պատրաստել, վորքան սպրանք

ե ծախվել, ինչ քանակությամբ և ինչ լավացրած սերմեր ե նա մատակարարել իր անդամներին, գլուղական սերմերն ինչ քանակությամբ են զտված, ինչ միջոցներ են ձեռք առնված, և ինչ ե արված անասնապահությունը լավացնելու համար, ինչպես են մատակարարվում գլուղացիներին գլուղատնտեսական գործիքները: Յեթե կոոպերատիվն ունի արդյունաբերական ձեռնարկություն, որինակի համար՝ ալյուրի գործարան, ջրաղաց, պանրագործարան և այլն, այն ժամանակ անհրաժեշտ ե ներկայացնել և ալդ ձեռնարկությունների աշխատանքը:

«Գլուղատնտեսության համար չերեքդաշտյան չեղանակը հսուց մնացած մի չարիք ե» պլակատը պատկերազարդել վորևե գլուղական տնտեսության սահմանամեջ տիրապետությամբ՝ հաշվելով չերկու հողերի միջև չեղած անջրպետը, քանակը, նրանց տարածությունը և ընդհանուր մակարդակը, դրանից չեզրակացնելով, թե ինչքան հող գուր տեղը կկորչի սահմանամիջման ժամանակ մի տնտեսության և սմբողջ գլուղի համար և այս պատճառով նա ինչքան հացից կզրկվի, ցույց տալ սխեմադով չեռադաշտյան և բազմադաշտյան ցանքսաշրջանառությունները, ցույց տալ, թե չեռադաշտյան չեղանակից ինչպես պետք ե անցնել բազմադաշտյանին, հաշվի առնել սմբողջ

մուտքը թե առաջնի և թե յերկրորդի ժամանակ,
բացի դրանից, ցուցց տալ, թե քանի տնտեսու-
թյուն խոտի ցանքս եւ արել և ալն և ալն, և
այդ բոլորը ներկայացնել դիագրամմաներով:

Այսպիսի և նման շատ աշխատանքներ կա-
րելի չե տանել կարմիր անկյան շուրջը՝ այդ աշ-
խատանքները կառուցելով գյուղական տեղա-
կան մատերիալի հիման վրա և անմիջապես կա-
պելով շրջանի գյուղի ուսումնասիրութեան հետ,
ձեռք բերած նշութերի հիման վրա ծավալելով
մեր շինարարութեան դինամիկան և ցուցց տալով
այդտեղ մեր բնակչութեան մասնակցութեան աս-
տիճանը:

Այստեղ կարելի չե հաշտաբերել և՛ գյուղ-
խորհրդի կազմը, և՛ բնակչութեան և՛ հատկապես
կանանց մասնակցութեան չափը հասարակական
աշխատանքներում, և՛ խորհրդային իշխանութեան
հարկային քաղաքականութունը վերջին յերկու
տարիներում տվյալ գյուղի վերաբերմամբ և ալն:

Կարմիր անկյունը, տեղական մատերիալնե-
րով հարուստ, կարող եւ վորպես խոշոր նշութ
ծառայել գյուղաանտեսի, կոոպերացիայի և իրեն՝
ուսուցչի մի շարք գեկուցումների համար:

ԿՊՐՈՑԻ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆԸ ՎԵՐԸՆՏՐՈՒԹՅԱՆ ԿԱՄՊԱՆԻԱՆԵՐԻՆ

Այս վերնագրի տակ մենք հասկանում ենք գլխավորապես չերեխաների մասնակցությունը նախապատրաստական աշխատանքներին՝ կապված ագիտացիայի հետ, վորոնց նպատակն է վերընտրել գյուղխորհուրդը, շրջգործկոմը, ալլ և կոոպերատիվին ու ալլ կազմակերպություններին աջակցող որգանները: Պետք է ասել, վոր միջանի տեղ աչգպիսի աշխատանք տարվում է դպրոցի կողմից, վորոնք և դրական արգյունքներ են տալիս: Յերեխաների մասնակցությունը վերընտրական կամպանիայում ինչո՞ւմն է: Դպրոցն իրեն նպատակ դնելով վերընտրություններին մասնակից անելու բնակչության մեծամասնությունը՝ պայմանավորվում է, հենց վոր համապատասխան կազմակերպություններում վերընտրություններն որակարգի հարց են դառնում, և ցրում է ընտրական ժողովների ծանուցագրերը: Պրակտիկան ցույց է տվել, վոր ծանուցագրերի հանձնումը, լրացնելով ալն, վոր ընտրական ժողովներին ներկա լինելը պարտադիր է, ունենում է ալն հետեւանքը, վոր աչդ և նման տեսակի ժողովներին մասնակցողների թիվը գնալով ավելանում է: Դժբախտաբար անհրաժեշտ է հայտնել և ալն, վոր մանր կոտպերատիվ կազմակերպությունների ան-

դամներին ընդունված չե ուղարկել անվանական
ծանուցագրեր: Այն ժամանակ ուսուցիչը պետք
է ստիպի, վոր անպայման ձեռք առնվի այդ մի-
ջոցը, այդ ծանուցագրերը գրելու գործը չերե-
խաներին թողնելով:

Բայց սրանով չի վերջանում դպրոցի աշխա-
տանքը. վերընարություններից միքանի որ առաջ
դպրոցը գրում է համապատասխան սլակատներ
ու լոգուագներ, որինակ՝ «Բոլորը գլուղխորհրդի
վերընարություններին», «Ընտրեցեք գլուղխոր-
հրդում գործունյա հասարակական աշխատակից-
ներ», «Կուլակին աեղ չպետք է աալ գլուղխոր-
հրդում», «Կանայք, մասնակցեցեք վերընարու-
թյուններին», «Գիտակցորեն ձայն տվեք գլուղ-
խորհրդի թեկնածուներին» և այլն: Կոոպերատիվ-
ների ժողովների համար կարելի է, որինակի հա-
մար, հետևյալ սլակատները գրել. — «Կոոպերա-
ցիան կոչված է ամրացնելու գլուղատնտեսու-
թյունը», «Կոոպերացիան չքավորի ու միջակի
բարեկամն է», «Գնա՛ կոոպերատիվի ընտրություն-
ներին», «Կոոպերատիվում գնելով դու պաշքա-
րում ես կուլակ-առևտրականի դեմ», «Մասնա-
կցելով ժողովներին դու ամրապնդում ես կոոպե-
րատիվի հզորությունը»:

Այս սլակատներն ու լոգուագները գրելով,
դպրոցը փակցնում է գլուղում կամ շրջանում և

ազդպիտով ընտելչութեան ու շաղկապութեանը գրավում
դեպի վերընտրութեանները: Բացի դրանից, դրա-
րոցը կարող է ոգտակար լինել ժողովի համար
դիագրամմային նյութեր պատրաստելով, վորն
առանձնապես հեշտ է կոոպերատիվներից վերցրած
թվերի հիման վրա անել: Այդ դիագրամմաները
կծառայեն վորպես ցուցադրական պատկեր՝ կոո-
պերատիվի տարած աշխատանքի զեկուցման ժա-
մանակ: Կոոպերատիվների մասին հետևյալ որի-
նակը կարելի չէ բերել.— կոոպերատիվի անդամ-
ների թվի աճումը, կոոպերացված ընտելչութեան
տոկոսը, համեմատած գյուղի շրջանի ընդհանուր
ընտելչութեան հետ, կոոպերացիային մասնակցող
կանանց տոկոսը, վորքան ապրանք է ծախված, ո՞վ
և ի՞նչ գումարի ապրանք են գնել (պետ. որդան-
ներ, կոոպերացիա, մասնավոր առևտրականներ,
տնայնագործներ), գյուղատնտեսական ինչպիսի և
վորքան մթերք է պատրաստված, հաշվետու ժա-
մանակաշրջանում կոոպերատիվի ծախսերը և ալին:

Անկասկած, այս ցուցադրումը կպարզաբանի
զեկուցումը, ավելի հասկանալի ու մատչելի
կդարձնի ժողովին:

ԸՐԱՊԱՐԱԿ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԵԼԸ

Ո՞ւմ հայտնի չէ, վոր դաշտային աշխատանք-
ների ժամանակ գյուղական չերեխաները միում

են դեռահասների խնամքի տակ և նույնիսկ փակ-
վում են գյուղական հեղձուկ խրճիթներում. սրա-
նից առաջ են գալիս զանազան դժբախտություն-
ներ, նույնիսկ հրդեհ, իսկ մյուս կողմից ել չե-
րեխաներին խնամելը դեռահասների համար, բացի
դժվար լինելուց, անպիսի մի աշխատանք է, վոր
նրանք չեն կարող նույնիսկ գլուխ բերել:

Դպրոցը պետք է աշխատի փրկել գյուղը
չերեխաներին խրճիթներում անխնամ թողնելու
հետևանքներից, նա պետք է հրապարակ կազմա-
կերպի, վորը կարելի չե անպես շինել, վոր հա-
վասարաչափ հետաքրքրական լինի չերեխայի, դե-
ռահասի և, նույնիսկ, չափահաս չերիտասարդու-
թյան համար:

Միանալով գյուղի պիոներներին ու կոմի-
րիտմիության, դպրոցը կարող է այդ հրապարա-
կը կազմակերպելու հարցը դնել գյուղական հա-
վաքուլթներում, ցույց տալով, թե ինչքան ան-
հրաժեշտ է գյուղի տված ոգնությունն ու աջա-
կցությունը: Իսկ այդտեղ մեծ աջակցություն
պետք չե գյուղի կողմից. 10—15 սալ մաքուր
(չեթե կարելի չե՝ գետի) ավազ և 2—3 սյուն՝
ճլորթի շինելու համար:

Դեռահասները հաճուքով կգան ճլորթի խա-
ղալու, վորը շինված է չերկու սյուների վրա՝
գերանի վրայով գցված թոկերով, իսկ նրանց

փոքրիկ յեղբայրներն ու քույրիկներն ուրախութեամբ կիսադան մաքուր ավաղի հետ՝ զանազան խաղեր հնարելով: Տոն որերին առանձնապես այդ հրապարակը կկենդանանա, իր կողմը դրավելով գյուղական յերիտասարդութունը՝ իր խաղերով, ճլորթիով, վորոնք բավական են կազմակերպման սկզբնական շրջանում. հետագայում դպրոցը կարող ե գիմել կոոպերատիվին՝ ֆուտբոլի դնդակ, կրոկետ և այլն ձեռք բերելու համար:

Այս հրապարակը կազմելով՝ դպրոցն իր շուրջը կհամախմբի ամեն հասակի յերեխաներին—թե նախադպրոցական և թե արտադպրոցական:

Այստեղ մեզ կարող են առարկել, վոր հրապարակի կազմակերպումը ղեկավար ե պահանջում, աջինչ ուսուցիչը ամառը չի կարող այդ գործի ղեկավարութունը իր վրա վերցնել: Բայց չպետք ե մոռանալ, վոր, տանը մնալով, յերեխաներն ելի մնում են անպաշտպան և դեռ ավելի վատ պայմաններում, քան նրանք կարող են լինել հրապարակում, վորտեղ մաքուր ոդ և արև ե, վորտեղ յերեխան շարժողութեան մեջ ե, չի տխրում և գտնվում ե իր հասակակիցների շրջանում: Իսկ այստեղ ղեկավար կարող ե հանդիսանալ կոմմունիստական յերիտասարդութունը, մանավանդ աղջիկները:

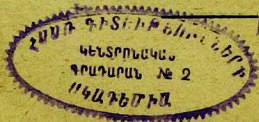
Մենք կանգ առանք հասարակական աշխատանքի՝ համեմատաբար սակավ ձևերի վրա, բայց այդ չի նշանակում, վոր չկան այնպիսի խնդիրներ, վորոնց լուծմանը դպրոցն իր ուժերին համապատասխան մասնակցութ՜յուն ցուցց չտա, և այդ չի նշանակում, վոր դպրոցը կարող ե և պետք ե միայն այդքանով սահմանափակվի... Մենք այստեղ չենք շոշափում, որինակ, հետևյալ հարցերը.— դպրոցի կողմից հեղափոխական տոներ կազմակերպելը, դպրոցական ցուցահանդեսները, ծառատունկի որ անցկացնելը, գյուղական հավաքութ՜յների քարտուղարութ՜յունը, դպրոցական տոները և այլն: Սրանց մասին կան և շարունակում են լույս տեսնել բավական գրականութ՜յուն և համապատասխան հոդվածներ՝ մեր մանկավարժական հանդեսներում:

Յեզրափակելով այս բոլորը, մի անգամ ել անհրաժեշտ ե ընդգծել, վոր հասարակական աշխատանքի ծավալման գործում դպրոցը մեկնակ չպետք ե լինի, նա գյուղի բոլոր հասարակական և կուլտուրական ուժերի հետ միասին պետք ե աշխատի, առաջին հերթին, կոճչերիտմիութ՜յան ու պիոներական կազմակերպութ՜յունների հետ:

Նրա աշխատանքի հաջողութ՜յան գրավականն այդ ե:

Յ Ա Ն Կ

	Եջ
Գլուղական դպրոցի հասարակական աշխատանքը	3
Գլուղի անունը վերտառող տախտակներ	10
Պայքար խմելու ջուր վերցնելու տեղերը կեղտոտելու դեմ	13
Պայքար գլուղի առողջապահական դրության համար	14
Հրշեջ միջոցների պրոպագանդա	19
Դպրոցի տեղեկատու աշխատանքը	21
Դպրոցի աշխատանքը գլուղատնտեսության ասպարիզում	25
Պատի լրագիրը դպրոցում	37
Դպրոցի աշխատանքները խրճիթ-ընթերցարանում	41
Լրագիր կարելը	43
Գրքերի ցանկ կազմելը	44
Գրքերի ոգտագործման հաշվառումը	45
Պայքար գրքերը յուրացնելու դեմ	47
Աշխատանքը լրագրի վրա	49
Լրագրի տարածումը գլուղում	55
Կարմիր անկյուն կազմակերպելը	57
Դպրոցի մասնակցությունը վերընտրական կոմպանիաներին	62
Հրապարակ կազմակերպելը	64





[144]

A $\frac{I}{4554}$



ԳԻՒՆԸ 15 ԿՈՊ.

ԳԱՆ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.



FL0039678